

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Erik Löfwall

Kontraktsbrott vid aktieförvärv -
Särskilt om säljarens felansvar

Examensarbete
20 poäng

Handledare
Torsten Sandström

Ämnesområde: Associationsrätt och kommersiell avtalsrätt

Termin 9

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund och syfte	5
1.2 Metod och material	6
1.3 Avgränsningar	6
1.4 Disposition	7
2 FÖRETAGSFÖRVÄRV	8
2.1 Inledning	8
2.2 Olika former av överlåtelse	8
2.2.1 Inkrämsöverlåtelse	8
2.2.2 Aktieförvärv	9
2.2.2.1 Marknadsnoterade respektive icke marknadsnoterade aktier	9
2.3 Företagsvärdering	10
2.3.1 Allmänt	10
2.3.2 Värderingsmetoder	11
3 TILLÄMPLIG LAG	14
3.1 Skuldebrevslagen eller köplagen?	14
3.1.1 Doktrin och praxis	15
3.2 Det köprättsliga felbegreppet	17
3.2.1 Köprättslig ram	18
3.3 Kommentarer	19
4 VAD ÅLIGGER SÄLJAREN?	21
4.1 Säljarens strikta normalansvar	21
4.2 Upplyningsplikt	24
4.2.1 Korrigeringsplikten	27
4.2.2 Indirekt upplyningsplikt	28
4.2.3 Upplyningsplikt kontra tystnadsplikt	28

4.2.4	Eventuell upplysningsplikt utifrån den allmänna lojalitetsplikten	29
4.2.5	Kommentar	30
4.3	Säljarens ansvar för lämnade uppgifter	31
4.3.1	Kausalitet	33
4.4	Ansvarsbegränsningar	34
4.4.1	Friskrivningsklausuler	34
4.4.2	Integrationsklausuler	35
4.4.3	Andra ansvarsbegränsande åtgärder	38
4.5	Garantier	38
4.5.1	Allmänt om garantier vid aktieförvärv	39
4.5.2	Garantin och dess funktion vid felbdömingen	39
5	VAD ÅLIGGER KÖPAREN?	41
5.1	Undersökningsplikt	41
5.1.1	Vilken omfattning har undersökningsplikten före köpet?	42
5.1.2	Vad ligger inom köparens risksfär?	43
5.1.3	Undersökningsplikt efter köpet	45
5.1.3.1	Preskription och reklamation	46
5.2	Företagsbesiktning – ”Due Diligence”	46
5.2.1	Syftet med due diligence	47
5.2.2	Omfattningen och innehållet i en due diligence	48
5.2.3	Due diligence kontra garantier	48
5.3	Kommentar	49
6	SAMMANFATTANDE SLUTSATSER	51
	BILAGA A	53
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	60
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	63

Sammanfattning

Syftet med denna studie har varit att redogöra för parternas respektive förpliktelser vid företagsförvärv. Särskild fokus har härvid lagts vid säljarens ansvar för *fel* i målbolaget. För att upprätthålla en viss stringens koncentreras framställning främst till förhandlade kommersiella aktieöverlåtelser. Uppsatsen presenterar *tre kärnområden* – den kontroversiella frågan om vilken lag som skall anses tillämplig på aktieöverlåtelser, säljarens förpliktelser samt köparens förpliktelser. Det har debatterats flitigt huruvida köplagens felregler kan äga tillämplighet på aktieköp eller om det finns skäl att istället tillämpa principen i 9 § 2 st. skuldebrevlagen. Företagsförvärvets karaktär har i många fall varit avgörande för den diskussion som har förts i doktrinen. Man har gjort försök att särskilja olika varianter av företagsköp utifrån procentuell andel som förvärvats, förvärv av enstaka aktier via elektronisk handel, kaptialandel och bestämmande inflytande. Författarna hävdar i detta avseende att olika lagar kan äga tillämplighet på olika aktietransaktioner. I NJA 1976 s. 341 ansågs emellertid köplagens preskriptionsregler tillämpliga på aktieköp när *samtliga* aktier förvärvats. Slutsatsen i denna framställning är att det i princip råder konsensus i såväl litteratur som praxis att köplagen bör tillämpas i dessa fall. Problem med vilken lag som skall äga tillämplighet på en viss transaktion är dock många gånger ovidkommande i praktiken, eftersom parterna noggrant reglerar sina rättsförhållanden i avtalet.

Aktier utgör andelar i en underliggande rörelse innehållande olika tillgångar, skulder samt kontraktsförhållanden med anställda, leverantörer, kunder och andra intressenter. Det finns därför ett betydande utrymme för värdepåverkande avvikelser, varför tvistigheter om fel i den underliggande verksamheten torde vara vanligt förekommande. Enligt 17 § 1 st. köplagen skall målbolaget stå i överensstämmelse med vad som följer av köpeavtalet. För det fall att målbolagets egenskaper inte kan utläsas av parternas avtal, står säljaren risken i de fall det är fråga om avvikelser från vad köparen med *fog kan förutsätta* angående förvärvsobjektet, 17 § 3 st. köplagen. Säljaren står dock inte risken för sådana omständigheter som köparen har vetskap om. Det kan, uttryckt i andra ordalag, inte röra sig om några befogade förväntningar när köparen de facto har kännedom om avvikelserna ifråga. Ifrågavarande egenskaper faller således inom köparens risksfär, 20 § 1 st. köplagen. Det kan alltså konstateras att en köparens vetskap begränsar säljarens risk. Köparens undersökning av målbolaget får därför stor inverkan på riskfördelningen mellan parterna. Enligt 20 § 2 st. får köparen vidare inte som fel åberopa sådant som framkommit vid en undersökning av målbolaget. Det krävs här ingen uttrycklig uppmaning för att en plikt att undersöka skall aktualiseras. Det är fullt tillräckligt att säljaren förevisar förvärvsobjektet eller håller detsamma tillgängligt för granskning. En skyldighet att undersöka kan dessutom uppkomma genom handelsbruk eller annan sedvänja. I de fall förvärvaren underlåter att följa säljarens uppmaning utan godtagbar anledning, övergår istället risken på förvärvaren.

Begreppet undersökningsplikt kan därför vara något missvisande, köparen blir *tvungen* att undersöka, men det sker i hans eget intresse. En undersökning av målbolaget utgör således en riskfördelningsåtgärd. Det finns dock flertalet åtgärder som på samma sätt kan påverka riskfördelningen. Säljarens upplysningar, garantier och friskrivningar är andra åtgärder som resulterar i olika riskfördelningar mellan parterna. Exempelvis står säljaren risken för avvikelser från de utfästelser som finns i avtalet i form av garantier eller annan information om målbolaget. Idag är det vanligt förekommande att man inför ett företagsförvärv vidtar en så kallad *Due Diligence*. Begreppet är hämtat från det anglosaxiska rättssystemet och kan i svenskt språkbruk närmast översättas till företagsbesiktning. En utveckling mot en alltmer sedvanlig tillämpning av *Due Diligence* innebär samtidigt att köparens risksfär blir mer omfattande än vad som tidigare varit fallet.

I 18 § köplagen regleras vad man kan kalla säljarens *marknadsföringsansvar*. Enligt nämnda regel är målbolaget att betrakta som felaktigt om det inte överensstämmer med sådana uppgifter om bolagets egenskaper eller användning som säljaren har lämnat vid marknadsföringen eller annars före köpet och som kan antas ha inverkat på köpet. Regeln innebär att säljaren inte behöver ha särskilt åtagit sig ett juridiskt ansvar för uppgiften i fråga. Det är således fullt tillräckligt att uppgiften har lämnats före köpet och den kan antas ha inverkat på förvärvarens beslut att förvärva bolaget. För de fall säljaren emellertid tydligt klargör att denne inte kan svara för uppgifternas riktighet, kan normalt inte uppgifterna anses ha inverkat på köpet. I andra stycket nämnda paragraf stadgas också att uppgifterna nödvändigtvis inte behöver ha lämnats av säljaren själv. Köplagen är som bekant dispositiv, 3 §. Med undantag från 36 § avtalslagen kan parterna avtala bort köplagens tillämplighet. Köplagens dispositiva karaktär inbjuder även till olika typer av ansvarsbegränsningar. En friskrivning från säljaren kan antingen gälla frågan om när avtalsbrott föreligger eller påföljderna vid avtalsbrott. 19 § köplagen reglerar fallet då en vara sålts i ”befintligt skick” (as is). Denna typ av friskrivning begränsas emellertid av att varan trots friskrivning kan vara felaktig om den inte stämmer överens med uppgifter som säljaren lämnat om densamma. Vidare ansvarar säljaren, trots ett allmänt förbehåll, om denne före köpet underlåtit att upplysa köparen om ett sådant väsentligt förhållande rörande varans egenskaper eller användning som han måste anses ha känt till och som köparen med fog kunde räkna med att bli upplyst om, med förutsättning att underlåtenheten kan antas ha inverkat på förvärvet. 19 § köplagen innehåller således en uttrycklig *upplysningsplikt* för säljaren. Det är en kontroversiell fråga huruvida det existerar en generell upplysningsplikt i köplagen som också inkluderar 17 § köplagen. Doktrinen är tudelad, vissa anser att säljaren inte har någon självständig upplysningsplikt enligt köplagens regelverk, förutom vid friskrivning enligt 19 § köplagen, medan andra anser att 19 § köplagen kan uppfattas som ett minimum även för de fall då varan sålt utan förbehåll.

Förord

Efter nio terminers hårt studerande är det sista momentet fullgjort i och med denna uppsats. Nu väntar arbetslivet med nya utmaningar och erfarenheter. Tiden i Lund har varit väldigt givande på många sätt och det är inte utan vemod som man lämnar det kära studentlivet.

Jag vill inleda med att rikta ett stort tack till min far, advokat Greger Löfwall, som bistått med ovärderlig kunskap och vägledning under utbildningens gång. Även övriga familjemedlemmar och min flickvän Elin förtjänar i högsta grad att omnämnas. Tack för att ni alltid ställer upp och finns tillgängliga.

Jag vill även rikta ett stort tack till min handledare, universitetslektor Torsten Sandström, som bistått med god kunskap och stort intresse för de frågor som uppstått under arbetet med denna uppsats. Ett tack även till Erik Sjöman på Advokatfirman Vinge i Malmö som generöst delgivit sina synpunkter. Sist men inte minst förtjänar mina goda vänner från juristprogrammet Finn Stenström, Jacob Wijkander och Jesper Schönbeck ett varmt tack. Samtliga har bistått med konstruktiv kritik och ställt sitt kunnande till förfogande för givande diskussioner i ämnet för uppsatsen.

Lund i januari 2006

Erik Löfwall

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslag (1975:1385)
AvtL	Lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (1915:218)
HD	Högsta domstolen
JB	Jordabalken (1970:994)
JT	Juridisk Tidskrift vid Stockholms universitet
KöpL	Köplag (1990:931)
NJA	Nytt juridisk arkiv
Prop.	Regeringens proposition
SvJT	Svensk Juristtidning

1 Inledning

1.1 Bakgrund och syfte

En överlåtelse av ett aktiebolag kan gå till på en rad olika sätt. Den kan ske genom överlåtelse av enskilda aktier, genom överlåtelse av alla eller merparten av aktierna i bolaget eller genom överlåtelse av rörelsens tillgångar och skulder (inkrånmsförsäljning). Det vanligaste sättet att förvärva ett bolag torde dock vara genom aktieförvärv. I samband med en sådan överlåtelse kan en rad problem uppstå, där frågor som berör vilket regelkomplex som skall tillämpas? Hur ett eventuellt felansvar skall göras gällande? Samt hur minoritetsaktieägare skall skyddas enligt aktiebolagslagen?, kan aktualiseras. Är det dessutom fråga om ett noterat aktiebolag tillkommer även andra regelkomplex i form av borsregler och finansiell lagstiftning. Eftersom aktier utgör andelar i en underliggande verksamhet med en mängd olika tillgångar, skulder samt kontraktsförhållanden med anställda, leverantörer, kunder och andra intressenter, finns det ett stort utrymme för värdepåverkande avvikelser. Tvister med anledning av fel i den underliggande verksamheten är därför inte sällan förekommande. Det är med andra ord inte ovanligt att parterna tvister om vad som egentligen avtalats och i vilket skick bolaget är respektive skulle vara vid avlämnandet. Trots att det är en praktisk viktig fråga huruvida en aktiesäljare kan ställas till svars för fel i förvärvsobjektet, så har den behandlats ytterst sparsamt i såväl litteratur som praxis. Överlåtelseavtalen vid en företagsöverlåtelse är inte sällan mycket omfattande rättsliga instrument där parterna i stor utsträckning försöker reglera sina inbördes förhållanden. Orsaken till detta torde främst vara överlåtelseobjektets komplexa karaktär samt den osäkerhet som får anses föreligga beträffande den dispositiva rättens tillämpning i det enskilda fallet. Due Diligence (företagsbesiktning) har i dag blivit en naturlig del vid företagsförvärv. Förfarandet är förbundet med komplicerade rättsliga konsekvenser, vilka har stor betydelse för riskfördelningen mellan parterna. En företagen besiktning påverkar exempelvis omfattningen och betydelsen av säljarens upplysningsplikt, informationsansvar samt lämnade garantier.

Mitt primära syfte med denna framställning är att klargöra, om möjligt, vad som bör betraktas som tillämplig lag vid företagsförvärv. Vidare avser framställningen att redogöra för respektive parts förpliktelser vid ett företagsförvärv, där säljarens upplysningar, informationsansvar samt garantier å ena sidan och köparens undersökning av bolaget å andra sidan, får en viktig roll för riskfördelningen parterna emellan. Förhållandena mellan begreppen ifråga innebär inte sällan komplicerade juridiska frågor, varför särskild uppmärksamhet kommer att riktas mot dessa. I det praktiska affärlivet är överlåtelseavtalet ett detaljrikt och skräddarsytt dokument som i flera avseenden inskränker den dispositiva rättens tillämpning. En viktig fråga att utreda är således också i vilken utsträckning friskrivningsklausuler

respektive integrationsklausuler kan utesluta tillämpningen av dispositiv rätt.

1.2 Metod och material

Vid framställningen av detta arbete har en klassisk rättsdogmatisk metod tillämpats, där genomgång av lagstiftning, förarbeten, rättspraxis och doktrin företagits. Aktier är ett synnerligen vanligt köpeobjekt och tvister i anslutning därtill torde vara relativt vanligt förekommande. Emellertid saknas mer djupgående framställningar i ämnet, med undantag från Christina Hultmarks avhandling, *Kontraktsbrott vid köp av aktie*, från 1992. Då praxis på området är mycket begränsad och litteraturen likaså, har diverse juridisk periodika varit en viktig källa för arbetet. Vidare har en grundlig genomgång av det köprättsliga regelverket och dithörande förarbeten företagits, detta mot bakgrund av köplagen enligt min mening bör uppfattas som den primära rättskällan vid företagsförvärv.

Uppsatsen är vidare inte uppdelad i en deskriptiv respektive analytisk del. Enligt min bedömning är det av rent pedagogiska skäl lämpligare med analytiska moment i anslutning till kärnfrågorna i uppsatsen. Således följer kommentarer i de kapitel som särskilt förtjänar en analys.

Inom flertalet av de juridiska problemområden som behandlas i uppsatsen, särskilt beträffande tillämplig lag, säljarens upplysningsplikt samt köparens undersökningsplikt, existerar ingen entydig uppfattning i den juridiska doktrinen. Det förtjänar därför att nämnas att det i uppsatsen beaktas att texten i doktrin får anses ge uttryck för författarnas åsikter. Ibland råder det enighet bland författarna och det får då antas att uppfattningarna ger uttryck för en entydig bild av det berörda problemområdet. I en del fall råder det emellertid inte enighet, varför en entydig bild blir svår att erhålla. Författarnas subjektiva ståndpunkter är emellertid uppmärksammas och en källkritisk hållning har intagits vid genomgång av materialet. En sammanjämkning av olika författares ståndpunkter samt jämförelser med praxis och förarbeten har gjorts för att få en så klar bild av problematiken som möjligt.

1.3 Avgränsningar

Vid icke förhandlade aktieköp (i huvudsak marknadsköp och offentliga köp) har förhållanden på säljarsidan, såsom säljarens agerande och faktiska vetskap, en begränsad betydelse och parternas mellanhavanden regleras i regel inte genom ett kontraktuellt förfarande. Således är utrymmet för att ålägga säljaren ett felansvar relativt begränsat. Framställningen inriktar sig därför i första hand på att beskriva parternas förpliktelser vid förhandlade företagsförvärv (i huvudsak privata köp) och då i synnerhet, om inte annat sägs, förvärv av ett helt aktiebolag. Inkråmförvärvet belyses endast översiktligt i det inledande kapitlet om företagsförvärv och lämnas i princip utanför kärnframställningen. Vidare koncentreras undersökningen främst till det obligationsrättsliga förhållandet mellan köpare och säljare, varför

sakrätliga frågeställningar i princip lämnas utanför denna framställning. Även påföljdsfrågan får av utrymmesskäl falla utanför arbetets ram.

1.4 Disposition

Framställning är uppdelad enligt följande. *Kapitel 2* ger en översiktlig bild av företagsförvärvet där bland annat skillnaden mellan inkråmsköp respektive aktieköp utreds. I nämnda kapitel presenteras också en allmän redogörelse för de mest fundamentala värderingsmetoderna inom den ekonomiska teorin. I *kapitel 3* utreds frågan om tillämplig lag vid företagsöverlåtelser genom aktieförvärv. Frågan är omstridd och praxis på området sparsam, varför olika slutsatser i doktrin förtjänar att särskilt utvärderas. Under kapitel 3 redogörs vidare för de regler i köplagen som kan komma att aktualiseras för de fall fel uppmärksammas i förvärvsobjektet. Det är här fråga om en rent deskriptiv presentation som avser att ligga till grund för diskussionen i kommande kapitel angående köparens respektive säljarens förpliktelser och inbördes risksfärer. I *kapitel 4* uppmärksammas säljarens ansvar. Här utreds säljarens strikta normalansvar, upplysningsplikt och ansvar för lämnade uppgifter. I denna del redogörs också för de ansvarsbegränsningar som en säljare kan tillämpa, där särskilt frågan om integrationsklausuler och dess inverkan på dispositiv rätt utreds. Kapitlet avslutas med en redogörelse om garantier och dess funktioner. Garantins relation till köparens undersökning av målbolaget görs emellertid först under kapitel 5, som särskilt behandlar köparens förpliktelser. Således behandlar *kapitel 5* köparens åligganden och då i synnerhet köparens så kallade undersökningsplikt. Vidare utreds begreppet Due Diligence, där bland annat dess syfte, inverkan på felbedömningen samt kopplingen till köplagens bestämmelser särskilt uppmärksammas. I denna del behandlas också särskilt relationen mellan en företagen Due Diligence och förvärvsavtalets garantikatalog. Avslutningsvis, i *kapitel 6*, följer sammanfattande slutsatser.

2 Företagsförvärv

2.1 Inledning

Företagsförvärv kan knappast beskrivas som ett sammanhållet fenomen med en klar och entydig definition. Företagsförvärvets former och syften är många och föränderliga. Primärt förknippas ofta begreppet med köp av samtliga aktier i ett aktiebolag som är noterat på börsen.¹ Denna transaktion benämns ofta som uppköp. I förvärvssammanhang utgör emellertid dessa situationer endast en bråkdel av helheten. Majoriteten av företagsförvärv sker med onoterade innehav eller sådana som endast berör dotterbolag till börsbolag eller andra delägda bolag. För att en transaktion skall kunna betecknas som ett företagsförvärv är det vidare inte nödvändigt att samtliga aktier är föremål för transaktionen. Förvärv av endast ett fåtal aktier, eller en börspost, i ett bolag med betydande aktiespridning brukar emellertid inte betecknas som ett företagsförvärv. Normalt krävs det att en kontrollpost eller en post aktier som innebär ett väsentligt inflytande i bolaget överläts för att transaktionen ifråga skall kunna betecknas som ett företagsförvärv.² Det förekommer dock inte någon fastställd gräns för vad som är en ren aktieinvestering och vad som är ett förvärv av ett bolag.³ Begreppet *företagsförvärv* är en av flera olika beteckningar på i stort sett samma fenomen. Andra begrepp med samma innebörd är *uppköp*, *företagsköp* samt *företagsöverlåtelse*. Begreppet företagsöverlåtelse används särskilt frekvent inom juridiken. Inom skatterätten används termen *omstrukturering* med ungefär samma innebörd. Det skall även nämnas att de anglosaxiska begreppen används frekvent även inom svenskt språkbruk, begreppen ”takeover”, ”merger” och förkortningen ”M&A” är några vanliga exempel i affärssammanhang.

2.2 Olika former av överlåtelser

Det förekommer två stycken huvudmetoder för att förvärva en rörelse, inkråmsköp respektive aktieköp. Trots att de tar fasta på samma resultat – att ett företag skall byta ägare – innebär de olika rättsliga konsekvenser. Vilken man i praktiken väljer styrs i regel av skattemässiga, finansiella och strukturella skäl. Nedan följer en översiktlig redogörelse för de båda överlåtelseformerna.

2.2.1 Inkråmsöverlåtelse

En *inkråmsöverlåtelse* innebär ett förvärv av specificerade tillgångar i målbolaget. Exempel på tillgångar eller inkråm är inventarier, lager,

---

¹ Sevenius, *Företagsförvärv*, s. 16 – 17.

² Sevenius, *Företagsförvärv*, s. 17.

³ Sevenius, *Företagsförvärv*, s. 17.

maskiner, fastigheter, immateriella rättigheter, kundregister etcetera.⁴ Vid en inkråmsöverlåtelse kvarstår säljaren som gäldenär för bolagets skulder och avtal, vilka dock kan övertas av förvärvaren efter samtycke av respektive medkontrahent. Det är viktigt att ett avtal om inkråmsöverlåtelse innehåller en noggrann specifikation av de tillgångar som omfattas, eftersom inga andra tillgångar än de som framgår av avtalet kan omfattas i överlåtelsen. Man bortser alltså formellt sett ifrån att köpeobjektet är ett rörelsedrivande företag ("going business") och sätter istället fokus på de enskilda objekt som faktiskt överläts. Även om avtalsförhandlingarna resulterar i ett avtal omfattande alla tillgångar som ett enda paket, bedöms varje specifik del för sig. Exempelvis måste ett fastighetsköp stå i överensstämmelse med jordabalkens formkrav och förvärvaren måste uppfylla sin undersökningsplikt enligt balkens 4 kapitel för att inte gå miste om möjligheten att åberopa fel.

2.2.2 Aktieförvärv

Vid en företagsöverlåtelse genom *aktieförvärv* blir köparen istället indirekt ägare till bolagets tillgångar, köparen förvärvar här en juridisk person. Att köparen förvärvar en juridisk person innebär bland annat att köparen *inte* får ett personligt ansvar för alla de förpliktelser som är knutna till bolaget, men värdet av det förvärvade bolaget påverkas emellertid av dessa förpliktelser. En juridisk person kan likt en fysisk person ensamt förvärva förmögenhetsrättsliga rättigheter samt ådra sig förpliktelser som belastar den juridiska personens egen förmögenhet, vilket indirekt kan sägas drabba förvärvaren.⁵ Karaktäristiskt för aktiebolagsöverlåtelser är också att det rör sig om en kommersiell transaktion, där parterna inte nödvändigtvis står i något långvarigt förhållande till varandra.⁶

2.2.2.1 Marknadsnoterade respektive icke marknadsnoterade aktier

Man brukar tala om två typer av aktier, *marknadsnoterade* respektive *icke marknadsnoterade aktier*.⁷ Tillvägagångssättet vid förvärv av ett målföretag skiljer sig beroende på om aktierna är noterade eller inte. Förvärv av aktier i mindre *onoterade* bolag förutsätter att köpare och säljare är mer eller mindre kända för varandra. Transaktionen kan förvisso göras via mellanhänder, men på ett eller annat sätt krävs en förhandling parterna emellan. Värdet på de onoterade aktierna är betydligt svårare att bedöma eftersom det saknas ett marknadspris. Officiell information lämnad i årsredovisningen till PRV, behöver inte nödvändigtvis uppfylla de krav på informationsgivning som kan ställas av Stockholms Fondbörs som villkor för inregistrering på börsen.⁸ Således kan köparen i sämsta fall vara utelämnad till att förlita sig på verifierade uppgifter från säljaren till grund för värderingen av aktierna.

---

⁴ Hultmark, s. 30-31.

⁵ Sandström, s. 16 ff.

⁶ Hultmark, s. 29 ff.

⁷ Sacklén, s. 813.

⁸ För en redogörelse om regler för aktiemarknaden se vidare Sandström s. 155 ff.

Marknadsnoterade aktier (marknadsköp) kan å andra sidan i princip både värderas och köpas utan kontakt med säljarsidan. Marknadens värdering av aktierna kan betraktas som ett objektiva värde på målbolaget, vilket kan ses som ett riktmärke för förvärvaren. Mindre aktieförvärv görs vanligtvis genom elektronisk handel över börsen via fondkommissionärer. Vid förvärv av ett helt bolag torde dock det vanliga vara att förhandlingar företas vid sidan av börsen. Kontrollposter erbjuds sällan på börsen eller via etablerade marknadssystem. Detta beror bland annat på att en försäljning till en mängd köpare innebär att säljaren går miste om det ”kontrollpremium” som ofta är förknippade med dessa transaktioner. Således behöver köpeskillingen inte nödvändigtvis motsvara rådande marknadsvärde, eftersom kontrollposter inte sällan innefattar ett ”eget värde”.⁹ Förvärv av stora företag, med vid ägarspridning, fullgörs också vanligen med att förhandlingarna med huvudägaren följs av ett erbjudande till övriga aktieägare att på generell angivna villkor överlåta sina aktier till förvärvaren, ett så kallat *offentligt erbjudande om aktieförvärv*. Förfarandet skiljer sig emellertid från marknadsköpet i en del viktiga avseenden. Exempelvis är köparens avsikt i regel att förvärva samtliga utestående aktier i bolaget, att ett stort antal mindre aktieägare uppträder på den säljande sidan samt att förvärvet genomförs utan förmedling av värdepappersinstitut.¹⁰

Vid *icke-förhandlade aktieköp* (i huvudsak marknadsköp och offentliga köp) har säljarens agerande och vetskap en underordnande roll och i praktiken regleras inte parternas mellanhavanden genom ett kontraktuellt förfarande. Möjligheten att tillskriva en säljare felansvar i dessa fall är därför tämligen begränsad. Frågan verkar inte heller ha utretts närmare i praxis. Doktrinen är emellertid i stort sätt enig om att felansvaret i dessa fall bör vara begränsat. Problematiken kommer att beröras ytterligare nedan under kapitel 3 Tillämplig lag.

2.3 Företagsvärdering

2.3.1 Allmänt

Ett företag kan knappast anses ha ett objektiva verkligt värde, vilket kan härledas ur faktorer inom företaget. Värdet på ett företag är snarare beroende av ändamålet med värderingen i det enskilda fallet samt av vem som faktiskt företar värderingen. Såväl inför en företagsöverlåtelse som vid tvister om ett företags värde aktualiseras olika värderingar av bolaget ifråga. Hur man företar värderingen och vad som vägs in vid bedömningen avgör resultatet av densamma. När man talar om ett aktiebolags värde menar man i regel värdet av samtliga aktier i bolaget. Det aktuella värdet för bolaget bestäms primärt av hur dess verksamhet kommer att utvecklas i framtiden.

---

⁹ Exempelvis kan bolaget ha ett betydande värde i sitt humankapital, vilket inte alltid innefattas i börsvärdet. Ett förvärv av en kontrollpost möjliggör dessutom för köparen, efter egen uppfattning, insätta en ny effektiv ledningsgrupp eller göra andra omstruktureringar. Köparen är därför inte sällan främmande för att betala ett premium över gällande aktiekurs.

¹⁰ Sacklén, s. 814.

Med anledning av att framtidsutsikter alltid är förknippade med en viss grad av osäkerhet, måste all värdering bygga på vissa antaganden. Innan företagsöverlåtelsen genomförts finns ingen kunskap om vad marknaden är villig att betala för bolaget och när bolaget väl sålts vet man inte alltid säkert huruvida förvärvaren betalade ett markandsriktigt pris. Olika förvärvare kan ju anse att olika pris för aktierna är de rätta värdena. Förvärvet kan exempelvis vara betingat av att köparen vill uppnå synergieffekter. Det kan också röra sig om ett strategiskt förvärv. Eftersom vi kan konstatera att gjorda antaganden kan variera mellan värderingar kommer även värdena att skilja sig åt. Det bör dock inte förekomma några väsentliga skillnader. För de fall att två oberoende värderingar skiljer sig kraftigt från varandra, finns det anledning att anta att en av dessa är behäftad med fel. Ett vanligt fel är exempelvis att avkastningskravet beräknas genom en jämförelse med andra företag, vilka emellertid inte är helt jämförbara.¹¹ En annan källa till att felaktigheter uppstår är att olika teoretiska modeller feltolkas eller används på ett felaktigt sätt.¹²

Värderingen av ett målbolag kan göras med hjälp av olika metoder och den är ytterst individuellt kopplad till köparens egenskaper. Vilken metod man väljer är beroende av vilken typ av företag som det är fråga om samt vilka motiven är bakom förvärvet. Värderingen sker vanligtvis på köparens egen risk och om det efter avtalsslutet visar sig att köparen erlagt en köpeskilling som överstiger företagets värde, så aktualiserar i sig inte detta förhållande ett felansvar för säljaren.¹³ I sammanhanget skall dock nämnas att köprättsligt felansvar kan aktualiseras i de fall uppgifter från säljaren som legat till grund för köparens värdering varit felaktiga.¹⁴ En väl genomförd undersökning, en Due Diligence, utgör ett effektivt sätt för köparen att tillskansa sig ett bra underlag för sin värdering. En mycket utförlig redogörelse för begreppet Due Diligence och köparens undersökning av målbolaget görs nedan under kapitel 5.

Nedan redogörs för några grundläggande värderingsmodeller. Det skall nämnas att metoderna kan delas upp ytterligare, men en sådan redogörelse får av avgränsningsskäl falla utanför ramen för framställningen.

2.3.2 Värderingsmetoder

Marknadsvärdesmetoden. Denna metod innebär att köparen utgår från det värde som marknaden satt på företaget. Metoden är således inte användbar på andra aktieköp än de som är noterade och har en relativt hög omsättning. Beslutsunderlaget för värdering enligt marknadsvärdesmetoden är de vid tiden för värderingen gällande köp- och säljkurserna. Marknadsvärdesmetoden ger ingen information om bolagets så kallade

---

¹¹ Sevenius, *Företagsförvärv*, s. 84 ff.

¹² Arwidson /Treffner, s. 22-23.

¹³ Hultmark, s. 155.

¹⁴ För en utförlig redogörelse beträffande en säljares ansvar för lämnade uppgifter hänvisas till kapitel 4.3 nedan.

”verkliga värde”, utan ger enbart uttryck för vilken bedömning marknaden gör av bolagets förmåga att generera mervärde.¹⁵

Substansvärdesmetoden. Här värderas de enskilda tillgångarna i bolaget. Substansvärdet utgörs enligt balansräkningen av det beskattade egna kapitalet och den del av de obeskattade reserverna som inte utgör en latent skatteskuld.¹⁶ Beroende på syftet med förvärvet kan förvärvaren komma att värdera de ingående posterna olika. Den traditionella försiktighetsprincipen i redovisningssammanhang gör att tillgångar ofta är lågt bokföringsmässigt värderade, exempelvis fastigheter, medan skulder å andra sidan ofta är övervärderade. Hänsyn måste tas till latent skatter i obeskattade reserver och så vidare. En värdering kan göras med utgångspunkt i en fortsatt verksamhet, så kallad ”entry model” eller mot bakgrund av att köparen skall avveckla verksamheten och sälja ut tillgångarna på marknaden till skrotvärde, så kallad ”exit model”.¹⁷ Den senare modellen tillämpas främst vid konkurs, men även en köpare som inte är intresserad av de fysiska tillgångarna kan också lägga modellen till grund för sin värdering. Substansvärdesmetoden beaktar således inte den drivna verksamhetens värde, utan fokuserar enbart på de enskilda tillgångarna. En tillgång som värderats högt i redovisningen, exempelvis en fastighet som enbart används för en speciell verksamhet, kan komma att vara i princip värdelös för fallet att verksamheten upphör. En lågt värderad tillgång, till exempel mark i ett attraktivt område, kan ha ett faktiskt värde överstigande det redovisade. Detta medför att det säkraste sättet att substansvärdera ett företag är att inspektera tillgångarna på plats.¹⁸

Avkastningsvärdering. Denna metod bygger på antaganden om den framtida utvecklingen. Man utgår här från uppskattningar beträffande bolagets förmåga att ge avkastning och försöker räkna fram ett nuvärde som tar hänsyn till ränta/kapitalkostnader, inflation och risk.¹⁹ Avkastningen kan utgöras av utdelning samt högre aktievärde med anledning av ackumulerade vinster. Hur den förväntade vinsten beräknas varierar mellan olika köpare. Generellt sätt ligger ofta föregående års vinster, omsättningens storlek, konjunktur samt marknads- och konkurrensförhållanden till grund köparens bedömning. Särskilt intressant är bolagets resultatrapporter och delårsrapporter, vilka kan ge värdefulla upplysningar om vilket håll trenden pekar vid tiden för det aktuella förvärvet.

Kassaflödesmetoden. Istället för substansvärde eller avkastningsvärde har den så kallade kassaflödesmetoden kommit att tillämpas allt mer. Metoden bedömer inte enbart framtida resultat av verksamheten, utan även rörelsekapitalets förändringar och investeringar. I korthet går metoden ut på att man gör bedömningar om företagets kassaflöden under ett visst antal år. Längden på prognosperioden bör visa det antal år som företaget bedöms ha

---

¹⁵ Jämför Hultmark, s. 44.

¹⁶ Hultmark, s. 44.

¹⁷ Engström, s. 201, 206.

¹⁸ Hultmark, s. 45.

¹⁹ Hultmark, s. 45

en tillväxt utöver eller under det normala. Kassaflödet diskonteras till nuvärdet med en vägd kapitalkostnad.²⁰ Efter avdrag för skulderna erhålls värdet på det egna kapitalet. Den nu nämnda metoden är avsevärt mer komplicerad än de övriga. Betydligt fler parametrar måste prognostiseras. För de fall förhållandet mellan det egna kapitalet och räntebärande skulder ändras mycket under prognosperioden blir metoden svårtillämpbar.²¹

För de fall köparens värdering grundas på felaktiga uppgifter kommer dennes förväntningar i och med förvärvet inte att förverkligas. Fråga uppkommer då vem av parterna som skall svara för att bolaget inte överensstämmer med vad förvärvaren räknat med. Denna fråga är, vilket framgått tidigare, beroende av en mängd olika faktorer. Riskfördelningen mellan parterna styrs av säljarens strikta normalansvar, upplysningsplikt samt ansvar för lämnade uppgifter å ena sidan och köparens undersökningsplikt å andra sidan. Parternas riskfördelning kommer utförligt att diskuteras från kapitel 4 och framåt nedan.

---

²⁰ En kapitalkostnad vägd mellan eget och främmande kapital.

²¹ Arwidson /Treffner, s. 22-23.

3 Tillämplig lag

Oavsett om köparen företar en väl genomförd undersökning av bolaget så kan fel föreligga vid en företagsöverlåtelse. En vanlig anledning till att tvister uppstår är brister i informationsutbytet mellan parterna. Ett förvärv av ett företag leder ofta fram till en mycket omfattande avtalsreglering, detta för att parterna skall kunna uppnå en så hög grad av förutsägbarhet som möjligt. Man avser helt enkelt på ett tidigt stadium kunna överblicka och kontrollera de ekonomiska risker som är förknippade med ett företagsförvärv. Det är emellertid en omöjlighet att reglera alla situationer som kan uppstå, vilket innebär att man i vissa fall måste hitta en lösning på eventuella tvister i tillämplig lagstiftning eller allmänna rättsprinciper. En principiellt viktig del av denna framställning är att utreda frågan om tillämplig lag för de fall *fel* görs gällande i överlåtelseobjektet. Redan inledningsvis påpekades att frågan är omstridd. Nedan görs ett försök att utreda begreppen.

3.1 Skuldebrevslagen eller köplagen?

Eftersom en aktie utgör lös egendom är köplagen formellt sett tillämplig vid aktieöverlåtelser. Ur 1 § köplagen framgår att lagen är tillämplig vid förvärv av lös egendom, såsom fordringar och rättigheter.²² Köplagen är emellertid dispositiv och har annat avtalats eller följer av handelsbruk eller annan sedvänja så tillämpas inte lagen.²³

I doktrinen går emellertid meningarna isär om man skall tillämpa köplagens bestämmelser på förvärvet eller om man istället skall tillämpa skuldebrevslagen och då i synnerhet lagens 9 §. I grunden är varken köplagen eller skuldebrevslagen utformade att reglera de konfliktsituationer som kan uppstå i samband med fel i aktie. I förarbetena till köplagen är man uttryckligen öppen för möjligheten att andra lagar kan bli aktuella istället för köplagen eller som ett komplement till denna. Man medger således en öppenhet för så kallade reduktionsslut, vilket särskilt kan bli aktuellt då någon annan bestämmelse särskilt reglerar en överlåtelse.²⁴

Att köplagen automatiskt skall tillämpas vid köp av aktier är således inte uppenbart. Likställer man en aktie med en fordringsrätt skulle skuldebrevslagen kunna användas. Exempelvis kan en aktie möjligen sägas utgöra en fordringsrätt för aktieägaren gentemot bolaget vid vinstutdelning och i samband med likvidation.²⁵ En aktie har emellertid inte samma karaktär som ett skuldebrev om man ser till den definition som ges i förarbetena till skuldebrevslagen. Ett skuldebrev definieras där som en ensidig, till det yttre fristående, skriftlig utfästelse att erlagga ett penningbelopp. Skuldebrevslagen

---

²² Håstad 2003, s. 27.

²³ Håstad 2003, s. 33, se även 3 § köplagen.

²⁴ Prop. 1988/89:76 s. 61.

²⁵ Hultmark, s. 82.

är dock enligt förarbetena analogt tillämplig på förbindelser som inte uppfyller kravet på att vara skuldebrev i egentlig mening.²⁶

Lagarna innehåller skilda regleringar beträffande säljarens felansvar för de sålda aktierna. Denna diskrepans är av mycket central betydelse i fråga om felbedömningen vid ett företagsförvärv. Enligt skuldebrevslagens bestämmelser svarar inte en säljare för kvalitetsfel i avtalsobjektet förutom då denne handlat i strid mot tro och heder. Enligt 9 § skuldebrevslagen svarar en säljare endast för skuldebrevets giltighet, det vill säga att det existerar och kan göras gällande mot gäldenären, men inte dess vederhäftighet, det vill säga betalningsförmågan. Köplagens bestämmelser ger säljaren ett betydligt mer omfattande ansvar för eventuella fel i det sålda objektet. Enligt 17 § 3 st. köplagen ansvarar nämligen säljaren för att köparens synbara befogade förväntningar angående köpeobjektet inte är felaktiga. Någon motsvarande reglering finns inte i skuldebrevslagen.

3.1.1 Doktrin och praxis

Som nämnts ovan finns det ingen entydig uppfattning bland svenska jurister vad gäller frågan om tillämplig lag vid aktieöverlåtelser. Nedan presenteras olika författares ståndpunkter i ämnet.

Hultmark menar att köplagen bör äga tillämplighet på alla former av aktieköp och detta oberoende om det är fråga om köp av samtliga aktier i bolaget eller endast ett fåtal aktier. Hon hävdar att skuldebrevslagen inte är tillämplig vid aktieöverlåtelser medan köplagen å andra sidan är direkt tillämplig. Hultmarks slutsats grundas på en jämförelse mellan aktier och skuldebrev och de stora skillnader hon därvid finner. Hon anser i och för sig att ägaren till en aktie har en fordran, men det är i detta fall inte fråga om en egentlig fordran utan snarare ett ägaranspråk. Vidare hävdar hon att det föreligger skillnader mellan skuldebrevsförhållandet och aktieägarförhållandet med avseende på preskription. En aktieägars anspråk preskriberas inte till skillnad från en fordringsrätt. Dock menar Hultmark att man inom ramen för köplagen kan beakta vilken typ av aktieköp det är fråga om när omfattningen av säljarens ansvar för fel skall bedömas.²⁷

Åhman har istället skuldebrevslagen som utgångspunkt för felbedömningen. För att köplagen skall aktualiseras uppställer han krav på att överlåtelser skall innebära ett förvärv av större delen av insatt kapital samt att förvärvaren uppnår ett faktiskt bestämmande inflytande i enlighet med aktiebolagslagen. Åhman hävdar vidare att det bör uppställas ett krav på att köparen har som syfte att få kontrollen över målbolaget.²⁸

Karnell är av uppfattningen att säljaren vid alla former av aktieköp saknar säljaransvar. Det vill säga ansvar förespråkas i enlighet med 9 § 2 st.

---

²⁶ Mellqvist/Persson, s. 95.

²⁷ Hultmark, s.82 ff.

²⁸ Åhman, s. 481.

skuldebrevslagen, vilket enligt Karnell följer av marknadspraxis. Vid köp av samtliga aktier påförs dock en upplysningsplikt för säljaren.²⁹

Enligt *Ramberg* är 9 § 2 st. skuldebrevslagen tillämplig när ett fåtal aktier överlåts. I andra fall av aktieköp menar han att ett mer omfattande ansvar kan bli aktuellt för säljaren.³⁰

Johansson är av den uppfattningen att köplagens tillämplighet bör bestämmas med utgångspunkt från säljarens inflytande i målbolaget. För de fall säljaren överlåter en andel med bestämmande inflytande så skall köplagen tillämpas enligt *Johansson*. Han hänvisar härvid till en analogitolkning av koncerndefinitionen i 1 kap 2 § ABL. Kontentan blir att köplagen tillämpas för de fall den överlåtna andelen av bolaget innefattar över 50 % av rösterna i målbolaget. Det är enligt *Johansson* knappast rimligt att hävda att en person enbart i sin egenskap av aktieägare varken har skyldighet eller möjlighet att sätta sig in i ett företags inre förhållanden så grundligt att ett ansvar i enlighet med köplagens bestämmelser kan anses motiverat.³¹

Sacklén hävdar att köplagen formellt sätt är tillämplig, men menar emellertid att man bör göra en uppdelning mellan förhandlade och icke-förhandlade köp. Förhandlade köp avser, vilket framgick tidigare, oftast köp av större aktieposter (kontrollpost el. helt bolag). Enligt *Sacklén* bör sådana köp alltid bedömas utifrån köplagen. Förhandlade köp karaktäriseras av att parterna har en viss relation och det finns således möjlighet för undersökning och upplysningar. När det gäller icke-förhandlade köp, vilka ofta sker anonymt på börs, har man inte någon liknande relation mellan parterna. *Sacklén* menar att man i det senare fallet möjligen kan tänka sig en tillämpning av 9 § skuldebrevslagen trots att köplagen formellt är tillämplig. Han menar att man bör läsa köplagen med viss skepsis, när man har ett köpeobjekt som ligger utanför vad lagstiftaren har haft i åtanke och därför vara öppen för så kallade reduktionsslut. När det gäller just icke-förhandlade köp ifrågasätter han dessutom om säljaren verkligen är bättre lämpad att bära risken för den underliggande verksamheten. Vid försäljning på marknad har ju normalt inte säljaren mer information än köparen. Som synes så överensstämmer *Sackléns* synsätt i denna del med *Johanssons*.³²

Praxis på området är mycket sparsam, vilket torde bero på att de flesta tvister förlikas eller avgörs av skiljenämnd. Normalt är inte skiljeavgöranden avsedda att bli offentliga, dock finns det ett fall av särskilt intresse.³³ I det aktuella fallet hade samtliga aktier i ett bolag överlåtit och dessutom substansvärderats. Efter köpet framkom det att resultatutvecklingen var sämre än väntat och att avgivna resultatrapporter var felaktiga, vilket föranledde köparen att kräva prisavdrag. Skiljenämnden fastslog att vanliga

---

²⁹ Karnell, se även Hultmark s. 84.

³⁰ J Hellner/J Ramberg, s. 40.

³¹ Johansson, s. 90 ff.

³² Sacklén, s. 841.

³³ Stockholms handelskammars skiljedomsinstitut, Årsskrift 1986 s. 47.

köprättsliga regler skulle gälla för säljarens felansvar. Nämnden motiverade det med att överlåtelsen avsåg en hel rörelse och inte enstaka aktier.

Även i NJA 1976 s. 341 hade en överlåtelse av samtliga aktier i ett bolag skett. Fallet gällde visserligen inte huruvida felreglerna i köplagen var tillämpliga eller inte, utan om dess preskriptions- och reklamationsregler var tillämpliga vid avvikelser från bokslutsgarantier. Domstolen ansåg även här att köplagen skulle tillämpas.

Av praxis och doktrin kan man dra slutsatsen att det i stort sett råder enighet om att köplagen bör tillämpas i vart fall då det är fråga om en överlåtelse av samtliga aktier i ett bolag. Eftersom denna framställning avgränsar sig till att främst redogöra för felansvar och därtill anslutande problematik vid förhandlade aktieförvärv av ett helt bolag, så kommer den fortsatta framställningen i första hand att ha sin utgångspunkt i köplagens regelverk.

3.2 Det köprättsliga felbegreppet

Traditionellt sett har fel indelats i *konkreta* respektive *abstrakta fel*.³⁴ Med konkreta fel avses en avvikelse från en särskilt avtalad standard, medan abstrakta fel istället innebär avvikelser från en normal standard. Ett konkret fel föreligger således i de fall förvävsobjektet inte uppnår den standard som utlovats av säljaren. Vad säljaren utfäst beträffande ett förvävsobjekts standard kan gälla allt ifrån preciserade skriftliga garantier till muntliga uttalanden om en särskild egenskap hos företaget. Kan det påvisas att en säljare utfäst felaktiga preciseringar med avseende på köpeobjektets egenskaper, kan det föranleda ett felansvar mot bakgrund av säljarens ansvar för uppgifter i 18 § köplagen. I vad mån köparen äger att åberopa det aktuella felet beror emellertid också av om köparen undersökt bolaget eller inte. Förhållandet mellan säljarens eventuella upplysningsplikt och köparens undersökningsplikt kommer utförligt att behandlas i den fortsatta framställningen nedan.³⁵

Även i de fall då det inte kan påvisas att något avtal med anledning av förvävsobjektets standard föreligger, kan förvävsobjektet ändå anses vara behäftad med fel om det avviker från en abstrakt eller normal standard. Avvikelser av det aktuella slaget anses föreligga i de fall då förvävsobjektet saknar egenskaper som förvärvaren bör kunna utgå ifrån att ett objekt av den aktuella kategorin vanligen besitter.³⁶ Det är ingen enkel uppgift att definiera vad som skall anses infattas i begreppet abstrakt eller normal standard. Ett företag och dess rörelse utgör unika enheter, även i jämförelse med andra företag inom samma bransch. Eftersom inget bolag är det andra likt, är sällan ett bolagsköp det andra likt. Kan man då förutsätta att det generellt sätt inte går att hitta något som bör klassificeras såsom abstrakt standard hos ett målbolag? Frågan är omdiskuterad och det kommer i den

---

³⁴ Hultmark, s. 92 ff.

³⁵ Se kapitel 4 och framåt.

³⁶ Kihlman, s. 39 ff.

fortsatta framställning ges tillfälle att knyta an till denna problematik, särskilt under kapitel 4.1 nedan som behandlar säljarens strikta normalansvar och frågan vad en köpare med fog kan förutsätta samt angående köparens undersökningsplikt i kap 5.

3.2.1 Köprättslig ram

Det har tidigare kunnat konstateras att köplagen får anses vara den primära rättskällan i fråga om tillämplig lag vid förhandlade företagsförvärv. Innan en närmare redogörelse för parternas respektive rättigheter och förpliktelser görs är det av pedagogiska skäl lämpligt att kort redogöra för de bestämmelser i köplagen som kan komma att tillämpas för de fall felansvaret aktualiseras.

Enligt 17:1 § 1 st. köplagen skall varan i fråga om art, mängd och kvalitet, andra egenskaper och förpackning stämma överens med vad som följer av avtalet. Avviker köpeobjektet, det vill säga företaget, från vad som kan anses avtalat i dessa avseenden föreligger enligt 17 § 3 st. ett fel i köplagens mening. Det saknar i sammanhanget betydelse för frågan om fel föreligger, huruvida säljaren kände eller borde ha känt till att varan avvek från avtalet, eller huruvida säljaren på ett vårdslöst sätt orsakat avvikelserna eller om denna uppkommit genom en olyckshändelse före avlämnandet. Dock kan sådana omständigheter komma att få betydelse för säljarens skadeståndsskyldighet.³⁷

Om annat inte följer av avtalet skall objektet enligt 17 § 2 st. köplagen, utöver vad som följer av första stycket, vara ägnat åt det ändamål som objekt av samma slag är ägnade åt. Köparen skall ha haft ett särskilt ändamål med sitt företagsförvärv. Har säljaren insett detta ändamål och köparen haft anledning att förlita sig på säljarens sakkunskap kan ett felansvar drabba säljaren. Som tidigare nämnts torde det emellertid vara mycket svårt att fastställa någon form av normalstandard för ett företag. Vi får anledning att återkomma till problematiken längre fram i framställningen.

Vid felbedömningen skall även 17 § 3 stycket beaktas. Här föreskrivs att fel föreligger, inte enbart om varan avviker från vad som stadgas i första respektive andra stycket, utan också om den i något annat avseende avviker från vad köparen med *fog kunnat förutsätta*.³⁸ Här får en bedömning göras utifrån de egenskaper som varan typiskt sätt har och med hänsyn till vad som framkommit vid avtalsförhandlingarna. Bedömningsunderlaget vid ett företagsförvärv torde främst bestå av bolaget i sig, vad säljaren yttrat eller uppgifter från andra som säljaren ansvarar för. Om en felbedömning skall göras med anledning av tredje stycket så får samtidigt köparens undersökningsplikt en viss betydelse, vilken som tidigare nämnts närmare behandlas nedan under kapitel 5.

---

³⁷ Håstad 2003, s.75 ff.

³⁸ Håstad 2003, s. 78 -79.

Vidare framgår det av 18 § 1 st. köplagen att säljaren även har ett ansvar för de uppgifter som han lämnar till köparen. Säljaren har, uttryckt med andra ord, ett så kallat *marknadsföringsansvar*. En vara anses som felaktig om den inte överrensstämmer med sådana uppgifter om varans egenskaper eller användning som säljaren har lämnat vid marknadsföringen eller annars före köpet och som kan antas ha inverkat på köpet.³⁹ Genom detta stadgande klargörs att säljaren inte behöver ha särskilt åtagit sig juridiskt ansvar för uppgiften. Det räcker alltså att uppgiften har lämnats före köpet och att den kan antas ha inverkat på köparens beslut eller villkoren för köpet.

Om en vara sålts i ”*befintligt skick*” görs istället felbedömningen utifrån 19 § köplagen. Enligt första stycket första momentet är varan att anse som felaktig, trots allmänt förbehåll om att varan sålts i befintligt skick, ifall densamma inte överrensstämmer med sådana *uppgifter angående dess egenskaper eller användning* som säljaren lämnat före köpet och kan antas ha inverkat på köpet. Vidare ansvarar säljaren, trots ett allmänt förbehåll, då denne *underlåtit att upplysa* köparen om ett *väsentligt förhållande* rörande köpeobjektets egenskaper eller användning, som han *måste antas ha känt till* och köparen med *fog kunde räkna* med att bli upplyst om. En förutsättning är dock att underlåtenheten att upplysa kan *antas ha inverkat* på köpet. 19 § innehåller alltså en uttrycklig upplysningsplikt.⁴⁰

De regler som presenterats ovan utgör således det regelverk som främst aktualiseras vid bedömningen av om fel föreligger i det förvärvade aktiebolaget. Med anledning av reglernas allmänna karaktär är det knappast svårt att inse problematiken att applicera dem på ett företagsförvärv. I den fortsatta framställningen kommer det fortlöpande göras återkopplingar till de aktuella bestämmelserna ovan.

3.3 Kommentar

Vid förhandlade förvärv är såväl praxis som doktrin överens om att köplagen skall uppfattas som den primära rättskällan för säljarens felansvar. Som framgått ovan är det dock inte givet vilka principer som skall ligga till grund för en felbedömning vid icke-förhandlade förvärv, detta trots att köplagen de facto är formellt tillämplig vid köp av aktier i allmänhet. I litteraturen verkar det dock råda enighet om ett mer begränsat felansvar i dessa situationer. Meningsskiljaktigheterna handlar snarare om hur denna ansvarsbegränsning skall motiveras.

Även om jag kan instämma med Hultmarks inställning att det vore önskvärt att sträva efter en enhetlig reglering av aktieköp, så finns det dock ett flertal tilltalande aspekter i Sackléns synsätt. Hans förslag till en indelning i förhandlade respektive icke-förhandlade aktieköp är enligt min bedömning mer motiverat med hänsyn till det omfattande felansvar som följer av

---

³⁹ Håstad 2003, s. 76 ff.

⁴⁰ Håstad 2003, s. 79.

köplagens bestämmelser. Vid icke-förhandlade köp som sker på marknaden är oftast ingen av parterna mer lämpad att bära risken för fel i en underliggande verksamhet. Ett generellt ansvar i enlighet med köplagen kan innebära ett omfattande ansvar för fel som säljaren egentligen inte har insyn eller vetskap om. Varken köparen eller säljaren har ett informationsövertag i en dylik situation, varför ett ansvar i enlighet med skuldebrevslagen framstår som motiverat.

Frågan är emellertid om ovan anförda meningsskiljaktigheter har någon större betydelse i praktiken? En köpare torde rimligen inte ha fog att förutsätta lika mycket vid ett icke-förhandlat förvärv. En köpare kan i dessa fall knappast anses ha några förväntningar grundade på säljarens uppgifter. Emellertid kan köparen fortfarande med fog kunna förutsätta att bolagets reviderade årsredovisning är upprättad enligt lag och god redovisningssed samt står i överensstämmelse med lag och myndigheters krav.

Som vi sett är köplagen dispositiv och dess bestämmelser kan därför inskränkas i den mån annat följer av avtal, praxis som utvecklats mellan parterna eller annan sedvänja som måste anses bindande för parterna, jämför 3 § köplagen. Enligt min mening kan man mycket väl hävda att det föreligger en etablerad sedvana, vilken ger ett begränsat säljaransvar vid icke-förhandlade förvärv. Det sagda har också stöd i att det inte finns något känt fall i praxis (i vart fall inte vad jag kunnat finna) som behandlar frågan om säljarens felansvar vid icke-förhandlade förvärv.

Oavsett hur man motiverar ett begränsat säljaransvar, så föreligger det under alla omständigheter skäl till en lindrigare bedömning i dessa fall. Eftersom arbetets kärnframställning fokuserar på förhandlade förvärv, där köplagens tillämplighet är ostridig, får diskussionen om tillämplig lag vid icke-förhandlade förvärv diskuteras mer utförligt vid ett annat tillfälle.⁴¹

---

⁴¹ För en djupare diskussion i ämnet se Sacklén s. 841-851.

4 Vad åligger säljaren?

Detta arbete tar primärt fokus på att redogöra för felansvar vid förhandlade köp, det vill säga förvärv utanför en etablerad marknadsplats. Vid sådana förhållanden är det inte ovanligt att stora kontrollposter överläts, vilket medför att säljaren inte sällan har en god insyn i bolaget och dess underliggande verksamhet. Att ha ett kunskapsövertag har i vissa fall godtagits som ett uttryck för acceptabel affärsskicklighet. Det skall inte straffa sig om man är påläst och insatt och det måste med andra ord få vara tillåtet att sluta ett förmånligt avtal. I vissa fall kan det dock anses vara ohederligt och otillbörligt att utnyttja sitt kunskapsövertag. Det är därför en gränsdragningsproblematik mellan vad som är tillåtet och otillåtet. För säljarsidan uppkommer den intressanta frågan vilket ansvar denne har gentemot köparen beträffande lämnad information och vilka skyldigheter säljaren har att upplysa köparen om faktorer som kan vara intressanta för förvärvet. Nedan följer en redogörelse för vad som kan betecknas som säljarens strikta normalansvar, vilket ansvar säljaren har för den information han lämnar samt ansvaret för utelämnade upplysningar av vikt för köparen. I praktiken reglerar parterna sina inbördes förhållanden utförligt i avtalet, emellertid har köp- och avtalsrättsliga regler en subsidiär tillämplighet, vilka är tillämpliga på företagsförvärv och därtill hänförliga skyldigheter och förpliktelser. Det är i ljuset av dessa regler som den kommande redogörelsen kommer att utföras.

4.1 Säljarens strikta normalansvar

Om inte annat har avtalats mellan parterna så svarar säljaren normalt för fel som inte överensstämmer med köparens befogade förväntningar. I 17 § 3 st. köplagen föreskrivs att en vara skall anses som felaktig om den i något annat hänseende, än vad som föreskrivs i 17 § 1 st. eller 2 st., avviker från vad köparen *med fog kunnat förutsätta*. Stadgandet har tillkommit för att markera att 17 § 1 st. och 2 st. inte innebär en uttömmande felbeskrivning. Enligt förarbetena kan fel även anses föreligga i andra fall och det är upp till rättstillämpningen att bedöma dessa.⁴² En motsvarande bestämmelse är även att finna då en vara sålts i ”befintligt skick” eller med ett liknande förbehåll. Enligt 19 § 1st. 3 mom. köplagen svarar säljaren för om varan är i väsentligt sämre skick än vad köparen med hänsyn till priset och omständigheterna i övrigt *med fog kunnat förutsätta*. Utgångspunkten i bestämmelserna ovan är att det föreligger en avvikelse mellan objektet och köparens förväntningar om detsamma. Är köparens felaktiga förväntningar om varan befogade utgör avvikelsen ett fel i köplagens mening.⁴³ För felbedömningen blir det centrala momentet därför att fastställa när en köparens förväntningar skall anses ha fog för sig.

---

⁴² Prop. 1989/90:76, s 87

⁴³ Sacklén, s. 819.

Vid denna felbedömning måste det aktuella bedömningsunderlaget för köparen ställas inför en helhetsanalys. Man måste därvid fastställa vad som de facto ingått i det underlag som legat till grund för köparens bedömning samt försöka bedöma underlagets tillförlitlighet. Det är i dessa fall svårt och kanske också av begränsat värde att försöka ställa upp några generella riktlinjer för hur en bedömning bör ske, eftersom resultatet av en sådan ofta innebär en sammanvägning av omständigheter i det enskilda fallet.

Trots svårigheten med att fastställa befogade förväntningar på ett målföretag har ett visst antal förhållanden diskuterats som grundläggande egenskaper, som kan tänkas få karaktär av befogade förväntningar vid företagsförvärv. Dessa egenskaper ligger således inom säljarens risksfär och föranleder ett strikt ansvar.⁴⁴ Nedan redogörs kort för några egenskaper, vilka lyfts fram i praxis och doktrin såsom befogade förväntningar.

God redovisningssed. Redovisningsinformation har självklart en mycket central roll i köparens värderingsunderlag inför en företagsöverlåtelse. Ofta kretsar parternas överläggningar under förhandlingsstadiet i stor utsträckning kring olika förhållanden som berör bolagets substans och avkastningsförmåga. Har exempelvis en köpare använt sig av årsbokslut, periodbokslut, löpande räkenskaper, prognoser och budgets som värderingsunderlag, kan avvikelser i dessa rubba grundläggande faktorer för avtalets grund. Efterlevnad av god redovisningssed och redovisningslagstiftningen har därför angivits som en möjlig befogad förväntning på målbolagets finansiella information.⁴⁵ I detta avseende råder det i princip konsensus i litteraturen, vilket också har sitt stöd i ett avgörande från Stockholms Handelskammars Skiljedomsinstitut (årsskrift 1986).⁴⁶ Man bör emellertid skilja lagstadgade redovisningsdokument som delårsrapporter och årsredovisningar från finansiell information som framställts av bolagen för exempelvis ekonomisk styrning eller information till avtalsparter eller borgenärer. Här är det fråga om intern information, för vilken det inte behöver uppställas samma krav på exakthet och objektivitet, vilket leder till en annan bedömning beträffande riskfördelningen mellan parterna.

Man skall dock hålla i minnet att den externa redovisningens principer och regelverk ger utrymme för olika sätt att redovisa företagets resultat och balans. Det går inte definiera god redovisningssed som någon enhetlig standard, som har en klar lydelse i ett bestämt regelverk. Det är snarare fråga om ett komplext och föränderligt normsystem, där olika uppfattningar och redovisningssätt existerar. I praktiken kan det sagda eventuellt innebära

---

⁴⁴ Sevenius 2002, s. 18

⁴⁵ Hultmark, s. 115.

⁴⁶ Sveriges Handelskammars Skiljedomsinstitut, Årsskrift 1986, s 47, s. 54.

att säljarens ansvar för att redovisningen överensstämmer med god redovisningssed begränsas.⁴⁷

Förväntningar hos köparen med anledning av lämnad redovisningsinformation kan givetvis också förstärkas genom olika underhandsuppgifter från säljaren. Häremot måste man ställa vad köparen bort upptäcka vid en eventuell undersökning av bolagets verksamhet. För en utförlig redogörelse angående köparens undersökningsplikt hänvisas till kapitel 5.1 nedan.

Omsättningens fördelning. En annan fråga som också illustrerar relationen mellan säljarens agerande och köparens undersökningsplikt är om köparen, när säljaren lämnat uppgift om vinst eller omsättning för viss period och inte särskilda omständigheter talar i annan riktning, med fog kan förutsätta att vinsten eller omsättningen är jämnt fördelad över perioden. I fallet NJA 1974 A 4 hade en köpare av en åkerirörelse inför förvärvet erhållit uppgifter avseende rörelsens omsättning för en viss period. Majoriteten i HD gjorde bedömningen att en köpare som meddelats ett totalt omsättningsbelopp normalt kan med fog förutsätta en jämn fördelning av omsättningen

HD: s bedömning är kanske inte helt given.⁴⁸ När en hel rörelse skall överlåtas är det närmast en självklarhet att köparen genomför en noggrann undersökning av målbolaget och dess bokföring, vilket är ett naturligt led för att tillskansa sig en så god bild som möjligt av företagets underliggande verksamhet. I likhet med vad Sacklén anför, så torde man kunna kräva att en köpare vid en sådan granskning av bolaget ifråga, i eget namn försöker fastställa om bolagets räkenskaper ger en rättvisande bild av verksamheten eller inte. Det skall i sammanhanget dock nämnas att säljarens bestämda och annars tillförlitliga uppgifter kan komma att begränsa köparens undersökning beträffande förhållanden som omfattas av uppgifterna ifråga, jämför 20 § 2 st. köplagen. Dock är innebörden av det sagda begränsad till att köparen som fel kan åberopa sådant som *säljaren* svarar för enligt köplagens regelverk, men som en köpare bort upptäcka vid en undersökning för de fall en sådan företagits. Det måste här anses tveksamt om en uppgift beträffande omsättningen för en viss period i sig kan ge köparen fog att förutsätta att omsättningen är jämnt fördelad över perioden, detta särskilt då den aktuella perioden är relativt kort.⁴⁹ I fallet ovan var det i fråga om en tiomånadersperiod. Jag instämmer i detta avseende med Sacklén att det torde vara mycket tveksamt om en köpare i dessa fall kan grunda befogade förväntningar på denna typ av uppgifter utan att de ställts i ett bredare perspektiv.⁵⁰ Dock kan naturligtvis säljaren anses vara skyldig att upplysa köparen om förhållanden vilka innebär en viktig förändring för bolagets

---

⁴⁷ Sevenius, 2002, s. 19.

⁴⁸ Sacklén kritiserar utgången i fallet. Han menar att man bör kunna ställa vissa krav på en köpare som står inför ett förvärv av ett bolag. En köpare bör själv stå risken i vad mån bolagets räkenskaper ger en rättvisande bild av verksamheten när en relativt noggrann undersökning företagits.

⁴⁹ Jämför Sacklén, s. 821-822.

⁵⁰ Sacklén, s. 821

omsättning, exempelvis om man förlorat en av bolagets viktigaste kunder och det sålunda ter sig högst osannolikt att man i fortsättningen kan uppnå samma goda omsättning nästkommande period. Angående säljarens upplysningsplikt hänvisas till närmast följande kapitel.

Hemulsansvar. En annan felkategori, vilken regleras uttryckligen i 41 § köplagen, är så kallade rättsliga fel. Säljaren bär ett strikt ansvar för att avvikelser som medför att tredje man kan göra gällande äganderätt, panträtt, retentionsrätt gentemot köparen. Säljaren svarar således för sakrättsliga belastningar i överlåtelseobjektet.⁵¹

Myndighetstillstånd. Köparen bör till sist också med fog kunna förutsätta att bolaget besitter erforderligt tillstånd, myndighetsbeslut eller liknande rättigheter för att kunna bedriva verksamheten. Om det i detta avseende skulle uppkomma några avvikelser rör det sig om så kallade *rådighetsfel*, eftersom köparens rådighet över verksamheten begränsas i förhållande till dennes ursprungliga förväntningar.⁵² Det finns beträffande företagsförvärv viss praxis på området vad gäller just tillstånd för hotell-, -restaurang och detaljhandelsrörelser eller liknande. NJA 1961 s. 330 nämns i doktrinen som ett uttryck för att säljaren bär ett strikt ansvar för att pågående verksamhet bedrivs enligt lag och myndigheters krav.

Förutom ovanstående omständigheter, som dock i viss mån är förbundna med vissa tveksamheter, torde det vara svårt att allmänt fastställa en normal standard för ett målföretag. Det torde dessutom rent praktiskt sett vara av mindre betydelse vad som de facto utgör en normal standard eftersom säljaren vid förhandlade aktieköp inte sällan lämnar uppgifter och köparen normalt utför en noggrann undersökning av bolagets underliggande verksamhet.⁵³

4.2 Upplysningsplikt

Under kapitel 3 i det föregående har framgått hur 17-19 §§ köplagen reglerar säljarens felansvar. Avviker köpeobjektet från den standard som uttryckligen eller implicit har avtalats mellan parterna, kan felansvar aktualiseras. Om säljaren underlåter att lämna uppgifter om förhållanden han känner till, kan denne i vissa fall komma att ådra sig ett felansvar. Enligt 19 § 1 st. 2 mom. köplagen föreskrivs att en vara som sålts i ”befintligt skick” eller med ett liknande allmänt förbehåll, skall anses vara behäftad med fel om säljaren före förvärvet *underlåtit att upplysa* köparen om *väsentliga* förhållanden i fråga om varans egenskaper eller användning som denne *måste anses ha känt till* och som köparen *med fog kunnat räkna med* att bli upplyst om. Det är häri således fråga om en uttrycklig upplysningsplikt. En förutsättning är dock att säljarens underlåtenhet att upplysa de facto *inverkat* på förvärvet ifråga. Av ovan anförda framgår

---

⁵¹ Sevenius 2002, s. 19.

⁵² Sacklén, s.

⁵³ Sacklén, s. 823.

således att det enbart är omständigheter som säljaren har haft en faktisk kännedom om, som kan verka ansvarsgrundande.

I de fall ett objekt sålts *utan förbehåll* om begränsat ansvar för säljaren, saknar köplagen en uttrycklig bestämmelse angående säljarens upplysningsplikt. En fråga som diskuterats livligt i litteraturen är just huruvida 17 § köplagen innehåller en upplysningsplikt eller ej.⁵⁴ Uttryckt i andra ordalag - är säljaren skyldig att upplysa förvärvaren om brister han har vetskap om även i de fall då han inte uttryckligen friskrivit sig?

Vissa författare inom området anser det tveksamt om man med stöd av 17 § köplagen kan hävda att det föreligger en upplysningsplikt. Man menar att en säljare överhuvudtaget inte har någon självständig upplysningsplikt enligt köplagens bestämmelser, utöver de fall en allmän friskrivning gjorts och 19 § köplagen således är tillämplig. Martinsson är av uppfattningen att det inte finns utrymme att ålägga säljaren felansvar enbart med anledning av att säljaren inte upplyst köparen på ett tillräckligt sätt. Då säljaren bär ett strikt ansvar enligt 17 § 3 st. köplagen för omständigheter som köparen med fog kan förutsätta, saknas det enligt Martinsson anledning att ålägga ansvar för underlåtenheten att upplysa.⁵⁵ 17 och 20 § köplagen bör snarare ses som ett incitament för säljaren att upplysa köparen om vissa omständigheter och på så vis försätta denne i ond tro beträffande eventuella felaktigheter. Köparen kan då inte hävda några befogade förväntningar. Martinsson beskriver det som "att gå över bron efter vatten" att hävda att säljaren är ansvarig för felansvar genom brister i upplysningsplikten.⁵⁶

Håstad och Hultmark är emellertid av en annan uppfattning och argumenterar för en upplysningsplikt grundad på 17 § köplagen. Håstad anför att 19 § anger vad som skall gälla som *minimum* också när en friskrivning inte skett, vilket föranleder att det finns anledning att tala om en generell upplysningsplikt. Håstad hänvisar till 19 §: s lydelse "även om varan sålts i befintligt" och hävdar att denna formulering torde innebära att lagrummet kan få generell tillämplighet, eller i vart fall inte talar emot en generell tillämplighet.⁵⁷ Hultmark hänvisar till 17 § 3 st. och dess ordalydelse och menar att denna i sig inte utesluter en upplysningsplikt för säljaren. 17 § 3 st. säger att varan är felaktig om den avviker från vad köparen med fog kan förutsätta (om *varan*). Enligt Hultmark kan man inte utesluta att det även kan vara fråga om köparens förutsättning att bli upplyst om väsentliga omständigheter som säljaren haft vetskap om.⁵⁸ Som vi har sett under kapitel 3.2.1 ovan (köprättslig ram) så innebär inte 17 § 1 och 2 st. någon uttömmande felreglering, utan det är upp till rättstillämpningen att avgöra huruvida ytterligare fall av fel kan tänkas föreligga.⁵⁹ Hultmark menar att *om* formuleringen i 17 § 3 st. varit avsedd att uttryckligen i lagtext

---

⁵⁴ Håstad 1992, s. 607 ff.

⁵⁵ Martinsson, s. 436 ff. jfr också Sacklén s. 826 ff.

⁵⁶ Martinsson, s. 436 ff.

⁵⁷ Håstad 1992, s. 608.

⁵⁸ Hultmark, s. 106.

⁵⁹ Prop. 1988/99:76 s. 87. Se även ovan under 3.2.1.

reglera vad som nämnts i propositionen, det vill säga att 1 och 2 st. i 17 § inte är uttömmande, så finns det utrymme för en extensiv tolkning där hänsyn kan tas till om säljaren försummat sin upplysningsplikt vid bedömningen om huruvida fel föreligger.⁶⁰ Hon håller samtidigt med Håstad om att 19 § köplagen (befintligt skick) kan tjäna som en beskrivning av vad som kan betecknas som säljarens minimiansvar även för de fall då friskrivning ej skett.⁶¹

Avtalslagen gäller vid sidan om köplagens regelverk, även fast köplagen bör tillämpas primärt. De köprättsliga reglerna ger dessutom möjligheter till olika förvärvet anpassade påföljder som inte kan aktualiseras vid ogiltighet enligt avtalslagens bestämmelser. Köplagen ger härvid möjligheter till avhjälpande, omleverans, prisavdrag, hävning och skadestånd.⁶² Om säljaren svikligen förtigit omständigheter kan ytterst ett ansvar enligt 30 § avtalslagen tänkas.⁶³ Emellertid kan det vara förbundet med svårigheter att påtala svek när inga positiva uppgifter utlämnats. Även 33 § avtalslagen om tro och heder kan ge möjligheter att ogiltigförklara ett avtal, om det skulle strida mot tro och heder att åberopa avtalet då säljaren medvetet undanhållit väsentlig information. Avtalet kan även ogiltigförklaras eller jämkas genom 36 § avtalslagen, detta om det med hänsyn till omständigheter vid avtalets tillkomst är *oskäligt* att avtalet tillåts gälla i sin lydelse.⁶⁴

Utgår vi ifrån att säljaren är skyldig att upplysa om väsentliga förhållanden som kan tänkas inverka på ett förvärvsbeslut, uppkommer frågan vilken *omfattning* denna skyldighet har? Först vad gäller mindre aktieposter vid icke förhandlade förvärv, som inte ger någon kontroll över bolaget ifråga, bedöms antingen utifrån 9 § 2 st. skuldebrevslagen eller köplagen.⁶⁵ Som vi har sett aktualiserar skuldebrevslagen endast ett ansvar för aktiebrevets äkthet, men ej för bolagets skick. Köp som bedöms mot bakgrund av skuldebrevslagen torde enbart kunna aktualisera en upplysningsplikt i de fall 3 kap avtalslagen kan tillämpas. Upplysningsplikten enligt 19 § köplagen omfattar enbart förhållanden som säljaren har en faktisk kännedom om. För de fall säljaren endast misstänkt att ett fel föreligger, torde endast ett eventuellt ansvar för culpa in contrahendo aktualiseras.⁶⁶

Det får anses vara mer osäkert vad som omfattas av 17 § köplagen. Enligt paragrafen svarar säljaren som bekant för fel oberoende av vad denne känt till, vilket som vi sett eventuellt kan tänkas aktualisera en

---

⁶⁰ Hultmark, s. 106.

⁶¹ Hultmark, s. 106-107. Hultmark menar dessutom att det inte är motiverat med ett strängare felansvar om säljaren friskrivit sig jämfört med om han inte gjort någon friskrivning.

⁶² Det har inledningsvis framgått att jag inte närmare avser att redogöra för tänkbara påföljder vid kontraktsbrott med anledning av förvärv av aktier. För en utförlig redogörelse hänvisas till Hultmark s. 199 ff.

⁶³ Ramberg Jan/ Ramberg Christina, *Allmän avtalsrätt*, s. 95 ff.

⁶⁴ Hultmark, s. 108.

⁶⁵ Se i det föregående angående tillämplig lag.

⁶⁶ Hultmark, s. 107.

upplysningsskyldighet. En upplysningsplikt kan då främst aktualiseras i två situationer. Första fallet är då säljaren lämnat information vilken han senare upptäcker är missvisande. Här kan det sägas uppstå en plikt att korrigera tidigare angivna uppgifter, det föreligger en så kallad *korrigeringsplikt*. En andra situation avser de fall där en upplysningsplikt aktualiseras även om det inte förekommit någon missvisande eller felaktig information.⁶⁷

4.2.1 Korrigeringsplikten

Korrigeringsplikten har ett nära samband säljarens informationsansvar, vilket kommer behandlas utförligt i kommande avsnitt. Viket framgått tidigare så ansvarar säljaren för att de uppgifter han lämnar är korrekta. I vissa fall kan dock sakligt korrekt information vara missvisande och köpeobjektet förefaller vara mer värt än vad som faktiskt är fallet. Säljaren kan då bli skyldig att lämna mer ingående information. Hultmark presenterar en rad nordiska rättsfall som har anknytning till korrigeringsplikten. Rättsfallen har dock avgjorts mot bakgrund av 1905 års köplag, men illustrerar enligt Hultmark troligen, såvitt gäller korrigeringsplikten, gällande rätt även enligt den nya köplagen. *NJA 1974 A4* rörde köp av en mindre åkerirörelse. Säljaren hade lämnat uppgift om den senaste 10-månadersperiodens omsättning, men därvid inte påtalat att omsättningen de sista tre månaderna väsentligt minskat till följd av ett avsevärt kundbortfall, vilket kunde antas bli bestående. I HD ansåg majoriteten att när säljaren lämnar uppgifter om omsättningen för en viss period kan köparen normalt sätt anta att omsättningen är någorlunda jämnt fördelad över perioden. Har omsättningen gått ner så får säljaren, enligt majoriteten i HD, i allmänhet anses pliktig att upplysa köparen om detta förhållande. Köparen medgavs i det aktuella fallet prisavdrag på grund av fel.⁶⁸

Enligt Hultmark, så kan man dra den slutsatsen av fallet, att om köparen får en uppgift om omsättningen för en viss period, kan denne utgå ifrån att omsättningen har en någorlunda jämn fördelning över perioden. Någon ingående kontroll från köparens sida är alltså inte nödvändig, utan köparen kan förlita sig på säljarens uppgifter. På samma sätt, menar Hultmark, så torde säljaren ha upplysningsplikt om omsättningen för ett visst år varit ovanligt stor till följd av extraordinära omständigheter. När säljaren lämnat uppgifter för en viss period, så kan han även ha korrigeringsplikt beträffande omständigheter som inträffar *efter* denna period. Detta är fallet om omsättningen eller vinstmarginalen minskat och även då en betydande substansstillgång minskat i värde, exempelvis vid en omfattande fastighetsskada eller om en kund med stora skulder går i konkurs.

En förutsättning för att säljaren skall åläggas korrigeringsplikt är emellertid att säljaren *känt till* förhållandet samt *insett* att förhållandet är av betydelse för köparen och att de uppgifter som köparen utgår ifrån är *felaktiga eller*

---

⁶⁷ Hultmark, s. 112. Begreppet *korrigeringsplikt* är hämtat från Hultmark.

⁶⁸ Hultmark, s. 113 ff.

missvisande. Har en köpare givit intryck av att noggrant ha undersökt räkenskaperna, kan säljaren utgå ifrån att köparen upptäckt en minskad omsättning och behöver i sådant fall inte särskilt upplysa därom.⁶⁹

4.2.2 Indirekt upplysningsplikt

Har säljaren inte lämnat några uppgifter överhuvudtaget, kan denne naturligtvis inte åläggas något ansvar för missvisande uppgifter. Emellertid kan säljaren även ha en fristående plikt att lämna information om förhållanden som har betydelse för köparen. Att en säljare kan vara skyldig att lämna upplysningar om han inser att ett visst förhållande är av betydelse för säljaren framgår enligt vissa författare på området indirekt av 17 § köplagen.⁷⁰ I allmänhet anser man att upplysningsplikten rör faktiska förhållanden och inte hypoteser eller värderingar. Säljaren behöver normalt inte varna köparen om säljaren inser att köpet kan innebära en större ekonomisk risk än vad köparen räknat med. Vilket jag nämnt tidigare i anslutning till tillämplig lag vid aktieöverlåtelser, så föreligger enligt 17 § 2 st. fel i en vara om den inte är ägnad att för det ändamål för vilket den i allmänhet används respektive för det särskilda ändamål den varit avsedd att användas för. Om köpeobjektet inte stämmer överens med dessa förutsättningar torde säljaren vara skyldig att upplysa härom för att undgå ansvar.

Vidare stadgas dessutom i 17 § 3 st. att fel föreligger om varan i något annat avseende avviker från vad köparen med fog kunnat förutsätta. Skulle dock köparen av någon anledning känna till avvikelsen ifråga, kan emellertid inte säljaren åläggas något felansvar. Om köparen vid köpetillfället känner till att objektet har en viss standard, kan han inte i efterhand åberopa detta som grund för säljarens upplysningsplikt. Köparen kan ju inte med fog förvänta sig en annan standard om han redan från början kände till denna. Detta förhållande framgår av 20 § köplagen.

4.2.3 Upplysningsplikt kontra tystnadsplikt

Det kan också uppstå situationer där säljarens upplysningsplikt kommer i konflikt med dennes tystnadsplikt. En säljare av *samtliga aktier i ett bolag* riskerar visserligen inte skadeståndsskyldighet från bolaget eller annan aktieägare på grund av att han lämnar ut konfidentiell information, eftersom han själv är den som fattar beslut om sådant anspråk.⁷¹ För en säljare i denne position uppstår emellertid en annan konfliktsituation. Skulle den potentiella köparen exempelvis utgöra en konkurrent, tar säljaren en väldigt stor risk om han lämnar ut hemlig information till köparen eftersom han riskerar att förvärvet aldrig genomförs. Konkreta exempel på sådana konfliktsituationer är, enligt Hultmark, om bolagets avkastningsförmåga i hög grad är beroende av en hemlig kartell, att kunder i hög utsträckning

---

⁶⁹ Hultmark, s. 118.

⁷⁰ Hultmark, s. 120. Jämför även diskussionen ovan under 4.2 ifråga om 17 § kan anses innefatta en upplysningsplikt eller ej.

⁷¹ Hultmark, s. 126.

reklamerat en betydelsefull produkt som bolaget producerar eller att det föreligger en risk att ett viktigt agenturavtal inte förlängs. Oftast kan köparen inte tillgodogöra sig den hemliga informationen på annat sätt än genom säljaren, samtidigt som säljaren torde vara väl medveten om huruvida informationen är av stor betydelse för värderingen av bolaget. Frågan är då om köparen med fog kan kräva att säljaren före köpeavtal slutits avslöjar företagshemligheter, vilka kan leda till skada för bolaget om avtal inte sluts? Vägledande praxis på området är mycket sparsam och rättsläget får således anses vara ovisst.

Hultmark anser dock att säljaren har en upplysningsplikt i den aktuella situationen och således måste bära det köprättsliga ansvaret för att köparen inte fått relevant information. Det bör dock påpekas att säljaren kan friskriva sig från denna typ av upplysningsplikt, som vi sett är ju de köprättsliga reglerna dispositiva. I praktiken torde det dock vara svårt att få en köpare att gå med på en sådan friskrivning från företagshemligheter, vanligtvis upprättar man istället ett sekretessavtal inför avtalsförhandlingarna, vilket hindrar att hemlig information sprids.⁷²

4.2.4 Eventuell upplysningsplikt utifrån den allmänna lojalitetsplikten

Det har sedan långt tillbaka i tiden varit allmänt känt i svensk rätt att det redan under avtalsförhandlingarna mellan två parter finns en *lojalitetsplikt*,⁷³ vilken gäller oavsett om förhandlingarna mynnar ut i ett bindande avtal eller ej. Parterna skall med andra ord uppfattas som samarbetsparter snarare än motparter. Denna utgångspunkt skiljer den svenska köprätten från det anglosaxiska rättsområdet, där principen om *caveat emptor* (*köparen må akta sig*) är vägledande för avtalsförhållandet. Enligt denna princip ligger således den övergripande risken för fel hos bolaget på köparen.

I svensk rätt har det ansetts följa en viss upplysningsplikt av denna lojalitetsplikt mellan köpare och säljare.⁷⁴ Det är dock inte så att säljaren fullständigt måste upplysa köparen om hur stor risk köpet innebär för köparen. Självklart får det inte vara förbjudet att göra ”en god affär”. En långtgående upplysningsplikt kan emellertid också minska intresset för såväl köpare som säljare att företa undersökningar. Om säljaren exempelvis erhållit uppgifter genom kostsamma marknadsundersökningar och sedan måste lämna ut dessa gratis till köparen, kan det vara bättre för köparen att inte göra en undersökning och således vara i god tro om negativa omständigheter. En köpare behöver å andra sidan inte företa en så ingående undersökning om han känner sig säker på att säljaren är skyldig att lämna upplysningar om alla omständigheter som han känner till. Upplysningsplikten kan alltså inte tillåtas få vara allomfattande, köparen

---

⁷² Hultmark s. 126.

⁷³ Hultmark, s. 104. ff.

⁷⁴ Sevenius 2002, s. 18.

kan inte gratis kräva att få ut information som säljaren lagt ner stora resurser på att ta fram. Inte heller torde köparen kunna kräva att få ut information som han lätt kan få på annat sätt.⁷⁵

4.2.5 Kommentar

Som synes råder det ingen entydig uppfattning av rättsläget beträffande vilken egentlig upplysningsplikt förvärvaren kan åläggas enligt köplagens regelverk. Rättsläget får således betecknas som oklart. Det är vidare inte någon enkel uppgift att generellt ange riktlinjer för säljarens upplysningsplikt avseende förhållanden som inte berörts under avtalsförhandlingarna, men som emellertid kan vara av betydelse för förvärvare i allmänhet. Det torde härvid främst gälla olika förhållanden som kan tänkas kunna påverka köparens värdering av aktierna i målbolaget. Av det anförda uppkommer frågor som: Behöver säljaren lämna upplysningar med anledning av en förlust av storkund? Behöver säljaren redovisa resultat från olika marknadsundersökningar, vilka kanske påvisar en ogynnsam konkurrensställning? Det finns inte något givet svar på dessa frågor och det är förbundet med svårigheter att i allmänna ordalag redogöra för avgränsningen mellan fall då en säljare bör vara skyldig att upplysa förvärvaren och fall då han inte bör anses vara upplysningsskyldig. I litteraturen har framhållits att man möjligen bör ta utgångspunkt i de ändamålsöverväganden som kan tänkas ligga till grund för upplysningsplikten.⁷⁶ Upplysningsplikten kan härvid ha till syfte att minimera antalet köp som ingås med felaktiga förväntningar på förvärvarens sida. Ur rättsekonomisk synvinkel kan upplysningsplikten antas främja ett effektivt och önskvärt resursutbyte.⁷⁷ Emellertid har det anförda en baksida. En omfattande upplysningsskyldighet kan även tänkas begränsa säljarens incitament till insamling och bearbetning av ny information. I sin tur kan detta resultera i ett ökat antal köp som ingås med felaktiga förväntningar på säljarens sida.⁷⁸ Balansgången mellan dessa bör styra gränsdragningen mellan vad säljaren är skyldig att lämna upplysningar om och vad denne kan behålla för sig själv.

Det skall även här noga understrykas att en förvärvares undersökningsplikt medför praktiskt mycket väsentliga begränsningar i sammanhanget. Vid en företagens undersökning (eller due diligence) upptäcker inte sällan köparen olika omständigheter som förvisso är av sådan karaktär att de bör omfattas av säljarens upplysningsplikt. Av 20 § 1 st. köplagen följer dock som bekant att köparen inte som fel får åberopa vad han *måste antas ha känt till* vid förvärvet i fråga. En köpare torde vidare endast undantagsvis med fog kunna räkna med att bli upplyst om omständigheter som denne bort upptäcka vid sin undersökning, men av någon anledning missat. Saknar en köpare fog för sina förväntningar om upplysning, följer det av 19 § 1 st. 2 mom. att fel

---

⁷⁵ Hultmark, s. 104. ff.

⁷⁶ Sacklén, s. 828.

⁷⁷ Sacklén, s. 827 ff.

⁷⁸ Jfr Sacklén, s. 829.

överhuvudtaget inte föreligger.⁷⁹ Ett praktiskt problem är att säljaren ofta har svårt att bedöma vad köparen de facto upptäckt respektive inte upptäckt vid dennes undersökning. Att köparen inte nämnt upptäckten av en väsentlig avvikelse behöver ju inte nödvändigtvis innebära att denne inte upptäckt avvikelsen vid sin undersökning. Som Sacklén anför kan man exempelvis tänka sig ett fall där köparen anser sig göra en så osedvanligt god affär att det inte finns något utrymme för en nedsättning av köpeskillingen före köpet. Köparen kanske rent av godtar en avvikelse, kanske med hopp om att efter förvärvet kunna göra ett felansvar gällande och på så vis åstadkomma en nedsättning av köpeskillingen. I detta avseende instämmer jag med Sacklén att det inte är motiverat att ålägga en säljare upplysningsplikt beträffande sådant som köparen kan förväntas ha upptäckt vid sin undersökning och som kanske faktiskt har upptäckts. Motsatt inställning kan eventuellt bli aktuell då det för säljaren framstår som uppenbart att köparen vid sin undersökning faktiskt förbisett väsentliga förhållanden, som är av sådan fundamental betydelse för att köparen skall förvärva målbolaget. Att med vetskap om köparens misstag underlåta att upplysa om det aktuella förhållandet, torde dessutom strida mot tro och heder, vilket är ett villkor för att köparen enligt 20 § 2 st. köplagen såsom fel skall kunna åberopa vad han borde ha upptäckt vid sin undersökning.⁸⁰

Viss kritik bör också riktas mot begreppet *upplysningsplikt*.⁸¹ Det är helt ointressant huruvida en säljare upplyser köparen om avvikelser från dennes förväntningar. Är köparens förväntningar befogade, står säljaren redan av den anledningen risken och en utebliven upplysning förändrar inte förhållandet. Skulle köparens förväntan vara obefogad så står han själv risken för att denna inte kommer att uppfyllas och en utebliven upplysning förändrar inte heller detta förhållande. Eftersom den köprättsliga felbedömningen utgår ifrån förvärvarens förväntningar mot bakgrund av avtalets beskrivning av förvävsobjektet, kan säljaren givetvis påverka köparens förväntningar genom att före förvärvet lämna olika upplysningar om objektet.

4.3 Säljarens ansvar för lämnade uppgifter

Som vi har sett i det föregående kan en säljare komma att åläggas en omfattande upplysningsskyldighet, vars gränser inte är alldeles lätta att bestämma. När en stor affär skall genomföras föregås den inte sällan av långa förhandlingar parterna emellan. Säljaren vill naturligtvis försöka övertyga köparen om att han gör en god affär och att priset står väl i överensstämmelse med dennes förväntningar. För att köparen skall kunna göra en så god värdering av bolaget som möjligt är informationen från säljaren ofta av mycket stor betydelse. Särskilt vid förhandlade förvärv av är

---

⁷⁹ Se Sacklén. s. 829 ff.

⁸⁰ Jämför Sacklén s. 830.

⁸¹ Jämför Kihlman, s. 38.

säljaren ofta väl insatt i verksamheten och besitter på så vis en del väsentlig information, vilken kan vara av stor vikt för köparen. Frågan är då vilket ansvar en säljare kan åläggas för de uppgifter som lämnas i samband med en överlåtelse samt vilka verkningar en felaktig uppgift kan få?

Om köpeobjektet avviker från säljarens beskrivning och uppgifter föreligger som nämnts fel enligt 17 och 18 §§ köplagen. Säljarens ansvar för de uppgifter han lämnar är oberoende av vad han faktiskt känt till om de omtalade förhållandena, vilket alltså innebär att säljaren ansvarar även om han varit i god tro och således trott att den uppgift han lämnat var korrekt. Enligt förarbetena till den nya köplagen skall dock en upplysning, för att kunna åläggas betydelse, ha en viss grad av konkretion och bestämdhet. Säljaren kan inte åläggas ansvar för vilken information som helst. Upplysningar som är allmänt lovprisande, av vag karaktär eller uppenbara överdrifter har inte någon betydelse. Kravet på konkretion innebär att en uppgift verkligen säger något om objektets egenskaper och karaktär.

Som vi sett tidigare så har säljaren enligt 18 § köplagen ett ”marknadsföringsansvar”. En vara är felaktig om den inte överrensstämmer med uppgifter som lämnats av säljaren vid marknadsföring eller annars före köpet och som kan antas ha inverkat på köpet. Det skall påpekas att det inte nödvändigtvis behöver vara säljaren som lämnat de felaktiga uppgifterna, även uppgifter som lämnas av annan kan omfattas av ansvaret.⁸² Säljaren blir dock normalt fri från ansvar om han tydligt före köpet förklarar att han inte kan ta ansvar för uppgiftens riktighet. Då anses med andra ord inte uppgiften ha inverkat på köpet. En motsvarande bestämmelse, dock något mer snäv, har intagits i 19 § 1 st. 1 mom. köplagen för de fall köpeobjektet har sålts i befintligt skick eller med liknande förbehåll. I detta fall föreligger dock inte något ansvar för säljaren om uppgifterna lämnats av annan än säljaren, detta oavsett om säljaren har vetskap om förhållandet. Tillämpningsområdet för 18 § och 19 § 1 st. 1 mom. köplagen sammanfaller i stort sett med uppsamlingsbestämmelsen i 17 § 3 st. köplagen, med anledning av att säljarens uppgifter ofta ger köparen fog att förvänta sig en viss kvalitet på köpeobjektet.

Av 20 § 1 st. köplagen framkommer uttryckligen att en köpare som vid köpet ägt vetskap om en uppgifts oriktighet inte sedan kan åberopa den uppgiften såsom ett fel i varan. Det utgör en allmän köprättslig princip att en köpare inte skall kunna åberopa uppgifter från säljaren som han vet är felaktiga. Säljarens uppgiftsskyldighet kan emellertid bortfalla, inte bara vid vetskap om de felaktiga uppgifterna, utan även om köparen *borde* ha känt till oriktigheten angående de lämnade uppgifterna. Vad köparen borde ha känt till hänger samman med köparens undersökning av bolaget. Enligt 20 § 2 st. köplagen, finns det dock ingen skyldighet för köparen att på eget initiativ undersöka köpeobjektet. Om köparen undviker att göra en undersökning av bolaget, kan man därav inte generellt säga att säljarens

---

⁸² I prop. 1989/90:76 s. 88 framgår att uppgifter som lämnats av någon som har fullmakt att handla åt säljaren faller in under 18 § köplagen.

uppgiftsansvar skall bedömas lindrigare.⁸³ Frågan huruvida en undersökningsplikt föreligger för köparen samt betydelsen av en sådan behandlas längre fram i samband med köparens skyldigheter och ansvar.

4.3.1 Kausalitet

Reglerna i köplagen om uppgiftsansvar innehåller också en generell kausalitetsregel, vilken innebär att endast uppgifter som kan antas ha inverkat på köpet skall anses vara ansvarsgrundande.⁸⁴ Det måste alltså finnas ett orsakssamband mellan den oriktiga uppgiften och köpet. Syftet är att köparen inte skall kunna åberopa uppgifter som inte i sig inverkat på köpet i fråga och på så vis komma ur ett ingånget avtal. I 18 § köplagen stadgas ansvar för uppgifter om köpeobjektets egenskaper och användning som ”kan antas ha inverkat på köpet”. Formuleringen innebär ett direkt krav på kausalitet. I 17 § köplagen, som avser avtalsvillkor, stadgas inget motsvarande krav på orsakssamband. Enligt Hultmark är avtalsvillkor som åsyftas i 17 § köplagen ”automatiskt” förbundna med ett kausalitetskrav. En avvikelse från avtalsvillkor medför således ett felansvar för säljaren.⁸⁵ I 17 § 3 st. köplagen omtalas inte avtalsvillkor, utan ”vad köparen med fog kunnat förutsätta”. I begreppet ligger i sig ett krav på kausalitet, där en befogad förutsättning föreligger endast om den legat till grund för och inverkat på förvärvet.

Kravet på kausalitet kan ibland vålla problem. En köpare vill kanske inte av taktiska skäl avslöja vilken information han finner vara av särskilt intresse. Det kan med andra ord vara svårt att i efterhand fastställa kausaliteten och på så vis utreda vilka uppgifter som direkt har haft betydelse för ett förvärv.⁸⁶ Enligt förarbetena ankommer det på köparen att göra *antagligt* att en § 18-uppgift haft inverkan på köpet. Det kan vara svårt att dra en skiljelinje mellan uppgifter som blivit en del av avtalet (§ 17-uppgift) och uppgifter som lämnats före köpet utan att ha influerat som avtalsvillkor (§ 18-uppgift). En § 18-uppgift utgör i realiteten inte något avtalsvillkor, men får trots det samma rättsliga effekt under förutsättning att det inverkat på köpet. Hur man klassificerar en uppgift kan få avgörande betydelse för bevisbördans placering. Vid en § 18-uppgift får köparen bevisbördan för att en uppgift har inverkat på köpet, medan kausaliteten inte behöver bevisas om det rör sig om en § 17-uppgift. Med andra ord så torde en säljare åläggas bevisbördan för att en uppgift inte är en del av avtalet och en köpare bevisbördan för att en uppgift § 18-uppgift kan ”antas ha inverkat” på köpet.⁸⁷

---

⁸³ Gorton, s. 55.

⁸⁴ Prop. 1988/89:76 s. 88.

⁸⁵ Hultmark, s. 133.

⁸⁶ Hultmark, s. 134.

⁸⁷ Hultmark, s. 134. Hultmark hänvisar till Sveriges Advokatsamfunds remissyttrande beträffande ny köplag där man särskilt framhäver att säljaren bör ha bevisbördan för icke-kausalitet, Prop. 88/89:76, bilagedelen, s. 99.

4.4 Ansvarsbegränsningar

Av ovanstående kan konstateras att säljaren har ett relativt strängt felansvar enligt köplagens bestämmelser. Inför en företagsöverlåtelse ligger det därför i säljarens intresse att begränsa sitt ansvar för sådant som annars kan ligga till grund för felansvar. Eftersom köplagens bestämmelser är dispositiva, finns det utrymme för säljaren att friskriva sig från ansvar med hjälp av *friskrivningsklausuler*, men även andra metoder kan tillämpas för att åstadkomma en ansvarsbegränsande effekt.

4.4.1 Friskrivningsklausuler

Vad vill en part uppnå med hjälp av friskrivningsklausuler? En enskild parts skäl till friskrivning i ett särskilt hänseende varierar. Ofta handlar det generellt om en motvilja att utsätta sig för olika risker, en bakomliggande faktor är således riskaversion. Det torde vara vanligt att parten vill undvika risker att drabbas av kostnader som är svåröversägbare vid tiden för avtalsslutandet.⁸⁸ Friskrivningsklausuler kan generellt uppfattas som ett avtalsinstrument som omfördelar riskerna mellan parterna. Tillämpningen bygger på principen om avtalsfrihet och bör generellt syfta till att effektivisera samt underlätta omsättningen av varor och tjänster i näringslivet.⁸⁹

Friskrivningar kan vidare vara av en mycket skiftande karaktär. Man brukar tala om två typer av friskrivningar, *ansvars-* respektive *påföljdsfriskrivningar*. En ansvarsfriskrivning innebär att säljaren friskriver sig från ansvar beträffande objektets skick och en påföljdsfriskrivning innebär helt enkelt en friskrivning från skadeståndsskyldighet eller annan påföljd av uppkommet felansvar. En friskrivning kan å ena sidan ligga nära en upplysning eftersom den kan ge köparen incitament att köpeobjektet innehåller en risk och kan å andra sidan helt sakna informationsvärde. Om säljaren tydligt formulerar sina friskrivningar i avtalet så uppstår sällan konflikter, medan mer ”svepande” friskrivningar kan bli svåröverblickbara och kan komma att underskattas av förvärvaren. Man har därför i svensk rättspraxis intagit en restriktiv inställning till friskrivningar av mer allmän natur och betydelsen av dessa har i flertalet fall reducerats av inskränkande tolkning.⁹⁰ En restriktiv inställning i praxis till allmänna friskrivningar avspeglas i 19 § 1 st. köplagen. Stadgandet föreskriver att varan, oavsett om den sålts i befintligt skick eller liknande förbehåll av mer allmän karaktär, skall uppfattas som felaktig om den inte överensstämmer med uppgifter som säljaren lämnat före köpet, eller om säljaren underlåtit att upplysa köparen om att varan är i väsentligt sämre skick än vad köparen med fog kan

---

⁸⁸ Lundmark, s. 77.

⁸⁹ Lundmark, s. 78.

⁹⁰ Jfr Jan Ramberg/Christina Ramberg, s. 267. Se även Sacklén s. 839 ff. Se även NJA 1983 s. 808 där klausulen ”Egendomen överlåtes sådan den av köparen har besiktigats” inte tolkades som en friskrivningsklausul, vilket föranledde att säljaren ställdes till svars för dolda fel. I fallet höll således den generella friskrivningen ej måttet och man kunde inte med säkerhet avgöra vad friskrivningen de facto avsåg.

förutsätta.⁹¹ För att undgå en tillämpning av 19 § köplagen kan säljaren eventuellt formulera en friskrivning på så vis att köparen förklarar att han inte fäst avseende på andra uppgifter än de som upptagits i kontraktet. De uppgifter som inte framgår av kontraktet kan då inte, trots att dessa är av väsentlig betydelse för köparen, anses ha inverkat på köpet. Det skall dock även i detta sammanhang påpekas att allt för långtgående friskrivningar kan komma att jämkas med stöd av 36 § avtalslagen. Även avtalslagens tvingande regler kan aktualiseras om säljaren exempelvis har handlat i strid mot tro och heder.⁹²

Ett ytterligare sätt för köparen att friskriva sig från ansvar är att upprätta en så kallad *preskriptionsklausul*. Enligt 32 § 2 st. köplagen måste en reklamation ske inom loppet av två år från mottagandet av köpeobjektet, för att inte rätten att åberopa ett fel skall gå förlorad. För att begränsa sitt ansvar kan säljaren försöka förhandla till sig en förkortad preskriptionstid. Säljaren bör då även se till att preskriptionsmeddelandet går på köparens risk samt att köparen inom den avtalade fristen måste ha lämnat in en stämningsansökan.⁹³

4.4.2 Integrationsklausuler

Det är inte sällan förekommande att man vid förhandlade förvärv intar så kallade *integrationsklausuler* i avtalet, vilka innebär att avtalet uttömmande reglerar parternas mellanhavanden. Avsikten är primärt att begränsa säljarens köprättsliga ansvar till vad som uttryckligen har reglerats mellan parterna. Ett aktieöverlåtelseavtal kan exempelvis innehålla en integrationsklausul av följande lydelse: ”*Detta avtal utgör parternas fullständiga reglering av de frågor som avtalet berör. Alla muntliga eller skriftliga åtaganden eller utfästelser som föregått avtalet ersätts härav.*”

En intressant fråga är huruvida en klausul enligt ovan anförda innebär att köplagens regelverk om fel sätts ur spel helt och hållet? Frågan har behandlats i ett par skiljeavgöranden och Erik Sjöman⁹⁴ har diskuterat frågan mot bakgrund av dessa fall i Juridisk Tidskrift 2002/03. Svaret bör enligt Sjöman vara nekande. Sjöman hävdar vidare att det utgör en vedertagen uppfattning att avsikten med ifrågavarande klausuler är att eliminera eller minska betydelsen av muntliga och skriftliga uttalanden, så kallade avtalspreliminärer, som gjorts vid avtalsförhandlingarna men inte införts i det slutgiltiga avtalet.⁹⁵ Man har en liknande uppfattning i UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (jfr. artikel 2.1.17) samt Principles of European Contract Law (jfr. artikel 2:105).

---

⁹¹ Sacklén s. 839.

⁹² Den judiciella kontrollen av friskrivningsklausulers rättsverkningar och tolkningar av dessa utifrån exempelvis 36 § AvtL kommer inte att beröras mer utförligt i denna framställning. För en mer utförlig diskussion i ämnet kan hänvisas till Lundmark s. 96, där olika metoder för kontroll av friskrivningsklausuler diskuteras.

⁹⁴ Erik Sjöman är advokat vid advokatfirman Vingens Malmökontor.

⁹⁵ Sjöman, s. 935.

Det finns emellertid dem som är av en annan uppfattning och således hävdar att en integrationsklausul i enlighet med ovan innebär att dispositiv rätt har avtalats bort. Exempelvis har ibland hävdats att några andra påföljder för kontraktsbrott än de som uttryckligen föreskrivits i parternas avtal inte kan komma ifråga när en sådan integrationsklausul intagits i avtalsvillkoren. Exempelvis menar Sacklén att en allmänt hållen friskrivningsklausul inte bör underskattas från köparsidan. Detta särskilt då köpeavtalet noga har diskuterats under förhandlingsstadiet. Vidare bör en sådan klausul, enligt Sacklén, ses i sitt sammanhang och det kan därför saknas anledning att betrakta klausulen som otillbörligt generell eller allmän i sin formulering. Han anför vidare att allmänt hållna friskrivningar, vid förhandlade köp i synnerhet, kan resultera i en ansvarsbegränsning i fråga om väsentliga avvikelser från vad köparen med fog kan förutsätta enligt 19 § 1 st. 3 mom.⁹⁶

Integrationsklausulens betydelse är i grunden en tolkningsfråga, som i enlighet med gängse avtalstolkningsprinciper skall avgöras i ljuset av den aktuella klausulens lydelse, avtalets utformning i övrigt samt övriga tolkningsdata i det enskilda fallet. När man skall göra en bedömning av innebörden av en klausul i ett renodlat kommersiellt avtal, måste stor vikt läggas vid klausulens ordalydelse och kraven måste vara stränga för att tolkningsvis komma fram till att avtalet har en annan innebörd än vad texten utger. Särskilt gäller detta standardmässiga så kallade boilerplate-klausuler.⁹⁷ Erik Sjöman menar att en integrationsklausul av standardmässigt utförande föreskriver att det föreliggande avtalet utgör ”parternas fullständiga reglering av de frågor som avtalet berör”, men det är därmed inte sagt att parterna dessutom avser att frågor som parterna *inte* reglerar i överlåtelseavtalet inte skall bedömas enligt den dispositiva rätten.⁹⁸ Om jag förstår Sjöman rätt, så kan man inte tolka en klausul av ovanstående utformning på så vis att den utesluter en tillämpning av dispositiv rätt, exempelvis köplagens påföljdsregler.

I en skiljedom från 2002–06-11 har skiljenämnden fått till uppgift att bedöma vilken verkan en integrationsklausul har i ett överlåtelseavtal. Omständigheterna i fallet var i korthet följande: Två aktiebolag hade ingått avtal om överlåtelse av samtliga aktier i ett av säljarbolagets dotterbolag. Efter tillträdet hävde förvärvaren köpet och påkallade senare ett skiljeförfarande där man yrkade att köpet skulle hävas alternativt erhålla prisavdrag med anledning av fel i köpet. I parternas avtal fanns det en integrationsklausul av följande lydelse: ”*Detta avtal utgör parternas fullständiga reglering av alla frågor som Avtalet berör. Alla skriftliga eller muntliga åtaganden och utfästelser som föregår Avtalet ersätts av innehållet i detta Avtal.*” I överlåtelseavtalet saknade man uttryckliga bestämmelser

---

⁹⁶ Sacklén, s. 839-841. Sacklén menar dock att man i dessa friskrivningsfall rör sig i ett gränsområde till avtalslagens tvingande tredje kapitel. Att underlåta att upplysa köparen om dennes villfarelse kan, trots företagen friskrivning, tänkas innebära ett svikligt agerande och/eller vara i strid mot tro och heder.

⁹⁷ Sjöman, s. 936.

⁹⁸ Sjöman, s. 936.

om förvärvarens hävningsrätt vid eventuella fel i förvärvsobjektet. Avtalet innehöll en garantikatalog där eventuell garantibrist skulle föranleda prisavdrag, vilket i sig var bestämt och begränsat på visst sätt. Förvärvaren grundade emellertid sin talan på en bestämmelse som inte fanns med i själva garantikatalogen, utan återfanns i avtalets informationsklausul (under rubriken "Information om Bolaget"). Således byggde förvärvarens talan på att köplagens påföljdsregler, i form av utfyllande rätt, var tillämplbara på överlåtelsen. Säljaren hävdade, med hänvisning till integrationsklausulen ovan, att en tillämpning av köplagens regelverk var utesluten. Skiljenämnden kom fram till att säljaren i ett visst avseende hade överträtt Informationsklausulen och eftersom avtalsbrottet ifråga inte omfattades av garantibristregleringen i avtalet aktualiserades frågan vilken påföljd som skulle tillämpas. Skiljenämnden konstaterade att en hävning inte kunde komma på tal, eftersom förvärvaren först tre år efter hävningsförklaringen påkallade skiljeförfarande trots att säljaren bestritt kontraktsbrott. Köparen hade således genom passivitet gjort det omöjligt att återlämna förvärvsobjektet och prisavdrag blev den påföljd som bestämdes.⁹⁹

Det kan alltså konstateras att skiljenämnden inte godtog säljarens ståndpunkt beträffande integrationsklausulens betydelse. Dock framkommer inte klart i domskälen vilken betydelse nämnden tillmätte klausulen. Skiljenämnden valde att inte göra någon utförlig analys av integrationsklausulen som sådan. Istället lade man fokus på Informationsklausulen i avtalet och huruvida denna var avsedd att vara osanktionerad eller ej. Eventuellt menade skiljenämnden att det var klart att integrationsklausulen inte föranledde att köplagen generellt avtalats bort och man övergick därför direkt till bedömningen om informationsklausulen. Det vill säga frågan om den i det enskilda fallet överträdde avtalsbestämmelsen, var avsedd att vara sanktionerad i enlighet med köplagens utfyllande påföljdsregler eller om den inte skulle vara förpliktande överhuvudtaget.¹⁰⁰ Sammantaget ger dock skiljedomen stöd för uppfattningen att en integrationsklausul i sig inte medför att köplagen skall anses bortavtalad.

Det är dock svårt att ge klara riktlinjer beträffande integrationsklausulens inverkan på tillämpningen av dispositiv rätt. Några överrättsavgöranden är inte att finna och med anledning av att klausultypen får anses vara vanligt förekommande i överlåtelseavtal, torde rättsläget knappast vara tillfredsställande.

Sjöman avslutar sin artikel med att återge ett exempel på hur man kan utforma en integrationsklausul för det fall att parterna faktiskt önskar att avtala bort dispositiv rätt. En integrationsklausul i utbyggd form hindrar självklart inte detta syfte. Sjöman föreslår följande tillägg: "*Köparen har*

---

⁹⁹ För ett citat av skiljenämndens svar med anledning av säljarbolagets invändning om att integrationsklausulen skulle utesluta tillämpning av köplagen (eller andra utfyllande regler) se Sjöman s. 938-939.

¹⁰⁰ Sjöman diskuterar på s. 939-940 tre stycken tänkbara utgångspunkter för skiljenämndens resonemang.

inte rätt att mot säljaren göra gällande andra påföljder för kontraktsbrott än vad som uttryckligen anges i detta avtal.”

Sammanfattningsvis bör det mot bakgrund av ovan anförda understrykas, att en *standardmässig* integrationsklausul kan vara olämplig och kan leda till oönskade konsekvenser. Det kan emellertid konstateras att avtalsfriheten används frekvent till omfattande avtalsreglering av rättsförhållandet mellan parterna vid företagsförvärv. Trots en stor mängd avtalsvillkor torde det dock inte vara möjligt att uppnå ett avtal som är helt ”vattentätt” mot den dispositiva rätten. Vill man med säkerhet åsidosätta köplagens regelverk krävs det att detta görs tydligt och uttryckligt för att så långt möjligt eliminera riskerna för missförstånd. En förutsättning är också att parterna preciserar sitt substitut för köplagens bestämmelse noggrant i avtalet. Som vi sett kan en integrationsklausul av det slag som fick inleda detta kapitel ändå uppfattas som oklar och en domstol kan komma att tvingas utfylla densamma i efterhand. Köplagens regelverk kan i en sådan tvistlösningssituation åtminstone komma att få en kompletterande funktion.¹⁰¹

4.4.3 Andra ansvarsbegränsande åtgärder

Säljaren kan, som vi sett ovan under 4.2, försätta en köpare i ond tro genom att lämna upplysningar om eventuella fel i förvärvsobjektet. Ett felansvar kan i dessa fall inte aktualiseras eftersom köparen i dessa fall känner till de felaktiga omständigheterna (jfr. 20 § köplagen). Relevanta upplysningar från säljaren kan således betecknas som ansvarsbegränsade.

Vidare kan säljaren begränsa sitt ansvar genom att uppmana köparen till att undersöka målbolaget. Köparen får nämligen inte som fel åberopa omständigheter som han borde ha upptäckt vid en företagen undersökning. För en utförlig redogörelse om köparens undersökningsplikt hänvisas till kapitel 5 nedan.

4.5 Garantier

Det är långt ifrån en enkel uppgift för en förvärvare av ett företag att få en god överblick av ett bolags inre förhållanden och ekonomiska ställning. Till sitt försvar reser därför ofta köparen anspråk på att säljaren skall avge olika typer av garantier avseende bolagets standard. Emellertid finns det flertalet förhållanden i ett bolag som även för säljaren kan framstå som mycket svåröverblickbara, varför en säljare normalt kopplar en garantiutfästelse till en högre köpeskillning.¹⁰² Effekten av det sagda blir därmed att garantiutfästelsernas omfattning tillsammans med köpeskillningen ofta blir den dominerande frågan vid parternas avtalsförhandlingar. Parterna väger då den ekonomiska risken vid förekomsten respektive frånvaron av en viss garanti mot den ekonomiska gottgörelse som köpeskillningen härvid innebär.

---

¹⁰¹ Jämför Sevenius, *Företagsförvärv*, s. 156.

¹⁰² Johansson, s. 86

4.5.1 Allmänt om garantier vid aktieförvärv

Garantierna utgör således en väsentlig del av det etablerade kontraktsmönstret. Garantikatalogen är ofta omfattande och ligger till grund för avtalets centrala funktioner. Eftersom ett företag är ett unikt objekt, ger en företagsöverlåtelse i princip inte en förvärvare någon anledning till att ha några särskilda befogade förväntningar. Ett målföretags organisationsnummer kanske identifierar bolaget, men ger knappast någon god bild av vad köparen avser att förvärva. Köpeobjektet måste följaktligen i detalj bestämmas genom själva köpeavtalet och garantikatalogen kan i detta avseende definieras såsom en slags varudeklaration.¹⁰³

Det finns ett flertal olika typer av garantier med skiftande syften. Enligt Sveriges Advokatsamfunds minneslista för aktieköp från 1998 avser vanligtvis garantier bland annat årsredovisning, aktiekapital, kundfordringar, varulager, anläggningstillgångar, immateriella rättigheter, försäkringar, väsentliga avtal, tillstånd och tvister. Garantierna kan delas in i följande kategorier: 1) *Substansgarantier* med avseende på målbolagets bokförda värde på balansposterna 2) *Avkastningsgarantier* med avseende på den framtida avkastningen från målbolagets verksamhet 3) *Tillståndsgarantier* med avseende på tillstånd som krävs för bolagets verksamhet 4) *Hemulsgarantier* med avseende på säljarens förmåga att överlåta bolaget och ägandet i företaget samt 4) *Driftsgarantier* med avseende på verksamhetens förvaltning under olika skeden av avtalsperioden. Andra garantier utöver de ovan nämnda kan till exempel vara olika skatte- och miljögarantier.

Garantier har samma verkan som avtalsvillkor där olika förhållanden i målföretaget beskrivs. Rent köprättsligt görs ingen skillnad mellan garantier och annan beskrivning av målbolagets egenskaper i avtalet. Det föranleder således inte någon materiell funktion att använda benämningen garanti för vissa avtalsvillkor. Emellertid kan tänkas att en garanti i allmänhet tydligare uttrycker att säljaren åtar sig ett ansvar för en specifik omständighet. Genom att använda köplagens termer kan man uttrycka det som att garantierna preciserar de befogade förväntningarna som en köpare kan ställa på målbolaget.

4.5.2 Garantin och dess funktion vid felbedömningen

Varför skall man då inkludera garantier i köpeavtalet? Jo, det finns trots allt viktiga anledningar till att inkludera garantier i köpeavtalet. Motivet är generellt att definiera säljarens redan föreliggande ansvar för en egenskap hos företaget, utvidga sådant ansvar eller införa ett nytt sådant ansvar. Således kan garantierna anses justera eller bekräfta parternas risksfärer. Garantikatalogen ger en beskrivning av vad som skall anses som förväntad standard för en egenskap hos målbolaget och syftar vidare till att befria köparsidan från kravet att visa ett kausalsamband mellan avvikelserna och

---

¹⁰³ Ramberg Jan/Ramberg Christina, s. 281 ff.

förvärvet. Det vill säga att avvikelser från köparens förväntningar inverkat på dennes beslut att förvärva bolaget. Således uttrycker garantierna ett strikt ansvar för säljaren. Det finns även processuella skäl till att man inrättar garantier. Enligt 21 § köplagen går risken för köpeobjektet över till köparen vid tiden för avlämnandet och det är vid denna tidpunkt som felbedömningen skall göras. Om ett fel omfattas av en garanti förskjuts emellertid tidpunkten genom att en avvikelse som upptäcks senast vid garantitidens utgång presumeras föreligga vid avlämnandet. Mot bakgrund av det sagda har det från flera håll i litteraturen hävdats att ett garantiåtagande kastar om *bevisbördan*, det vill säga säljaren skulle vara tvungen att visa antingen att varan vid riskens övergång faktiskt inte var behäftad med fel eller att köparen utsatt köpeobjektet för vanvård eller olyckshändelse. Synsättet har emellertid kritiserats och det har framhållits att tolkning av säljarens garantiåtaganden snarare är att precisera den tidslängd under vilken en försämring av varan kan få relevans som fel. Att en bevisbördeomkastning följer redan genom en tolkning av åtagandet förkastas.¹⁰⁴

Det finns inte något absolut krav på att garantierna skall utformas skriftligen, utan muntliga garantier är juridiskt sett också giltiga. Emellertid blir bevisfrågorna betydligt svårare och av detta skäl är det vanligt att avtalet uttryckligen begränsar giltigheten av icke skriftliga garantier och andra muntliga villkor genom en integrationsklausul. Även om parterna avtalat om skriftlig form kan det emellertid inte helt uteslutas att juridisk bundenhet kan ha uppkommit genom muntliga garantier eller utfästelser vid förhandlingarna. Det förekommer att man tar in särskilda bilagor till avtalet, så kallade "disclosure letters", vilka syftar till att göra uttryckliga undantag från en garanti för sådana avvikelser som säljare och köpare redan har kännedom om och som inte skall påverka transaktionen ytterligare. I bilagorna informerar säljaren köparen om specifika omständigheter som inte skall omfattas av garantierna. Säljaren kan då göra begränsningar på olika områden där han annars skulle ha stått risken.¹⁰⁵

Det förekommer ibland att säljaren förbehåller sig med att endast svara för ett specifikt förhållande i den mån han känt till avvikelserna. En reservation av denna typ leder fram till att köparen måste visa att säljaren de facto haft en vetskap om förhållandet i fråga. Köparen kan dock påstå att säljaren inte gjort en ansvarsfull undersökning av de garanterade förhållandena.

En annan intressant fråga är hur garantier och företagsbesiktningen står sig i förhållande till varandra. Denna fråga kommer jag dock inte behandla mer utförligt här, utan läsaren hänvisas till mitt kapitel om Due Diligence, där resonemanget enligt min mening mer tillfredsställande sätts in i sitt sammanhang.

---

¹⁰⁴ Sacklén, s. 817

¹⁰⁵ Ramberg Jan/Ramberg Christina s. 282.

5 Vad åligger köparen?

I det föregående har utförligt redogjorts för säljarens förpliktelser vid företagsförvärv. Nu skall istället närmare redogöras för vilka förpliktelser som kan tänkas åvila köparen. Jag har tidigare i flera sammanhang nämnt att köparen har en viss undersökningsplikt som kan vara av betydelse för vad som kan anses utgöra fel i köpeobjektet. Det har också framgått att det blivit allt vanligare att man genomför en så kallad Due Diligenceundersökning inför ett företagsförvärv, vilken kan få genomgripande effekter på riskfördelningen mellan parterna.

Jag börjar redogöra för när undersökningsplikten aktualiseras samt i vilken omfattning som köparen måste undersöka målbolaget. Sedan följer en redogörelse för betydelsen av en företagen Due Diligence.

5.1 Undersökningsplikt

Av 20 § 1st. köplagen framgår att en köpare såsom fel inte får åberopa vad denne *måste anses ha känt till* vid köpet.¹⁰⁶ Det framgår vidare av 20 § 2 st. köplagen att köparen, om han före köpet undersökt varan eller *utan godtagbar anledning underlåtit att följa säljarens uppmaning* att undersöka, inte såsom fel kan åberopa vad han *borde ha märkt* (om inte säljaren handlat i strid mot tro och heder). Härav följer således att köparen inte har någon generell undersökningsplikt avseende förhållanden som ligger inom säljarens ansvarsområde.¹⁰⁷ Situationen ändras dock om köparen underlåter att på säljarens uppmaning göra en undersökning av objektet. Konsekvensen av denna underlåtenhet är att köparen inte kan åberopa de fel som han borde ha upptäckt vid en undersökning.

Förutsättningarna för att undersökningsplikten i 20 § köplagen skall aktualiseras är att köparen företagit en undersökning eller att han inte utför en sådan trots en uppmaning från säljaren. Om köparen gör en egen undersökning av bolaget är det väldigt viktigt att han gör den med noggrannhet. En slarvig undersökning förhindrar nämligen köparen att åberopa sådana fel som han borde ha upptäckt vid undersökningen. Andra så kallade ”dolda fel” kan dock köparen fortfarande göra gällande. Detta innebär således att en köpare som utför en slarvig undersökning är i ett sämre läge än en köpare som helt och hållet struntat i att företa en undersökning. Detta förutsätter dock, vilket framgått ovan, att undersökningsplikten inte aktualiserats för köparen på grund av en uppmaning från säljaren.¹⁰⁸

---

¹⁰⁶ Prop. 1988/89:76 s. 93.

¹⁰⁷ Hultmark, s. 173.

¹⁰⁸ Prop. 1988/89:76 s. 107 (bilaga).

En intressant fråga är huruvida det krävs en uttrycklig uppmaning av säljaren eller om det räcker med att säljaren förevisar objektet för att undersökningsplikten skall aktualiseras. Enligt förarbetena till köplagen så anses det fullt tillräckligt att säljaren förevisar objektet eller håller det tillgängligt för granskning.¹⁰⁹ Det är i praktiken vanligt att säljaren önskar få med en klausul i avtalet med innehållet att köparen beretts tillfälle att undersöka bolaget. Innehållet i en sådan klausul torde kunna ses som en uppmaning för köparen att undersöka bolaget. För köparen innebär klausulen att han inte kan göra gällande fel som han bort upptäcka vid en undersökning.¹¹⁰ Det är vidare i praktiken vanligt förekommande att köparen bereds tillfälle att i detalj undersöka målbolaget och i samband därmed diskutera olika spörsmål av särskilt intresse för köparen. Enligt Sacklén torde en dylik situation kunna likställas med en till köparen riktad allmän uppmaning att genomföra en undersökning av bolaget. Han menar vidare att det även i andra fall torde vara förutsatt att köparen skall genomföra en undersökning av bolaget. Till sitt stöd härför menar Sacklén att det närmast får anses vara marknadspraxis att en sådan undersökning faktiskt företas, eftersom det får anses vara praktiskt mycket svårt för köparen att göra en tillförlitlig bedömning av bolaget och dess underliggande verksamhet utan en ordentlig undersökning. Sammantaget menar Sacklén, mot bakgrund av det anförda, att det bör anses kunna inträda en undersökningsplikt utan att säljaren lämnar en anmaning därom.¹¹¹ Utvecklingen mot ett alltmer omfattande brukande av Due Diligence, kan eventuellt medföra att förfarandet bör anses vara sedvänja vid företagsöverlåtelser. I enlighet med detta resonemang följer undersökningsplikten på grund av handelsbruket i branschen. En allt mer omfattande utveckling mot att tillämpa Due Diligence kan således resultera i en eventuellt utökad plikt för köparen att undersöka målbolaget.¹¹²

5.1.1 Vilken omfattning har undersökningsplikten före köpet?

Av ovanstående redogörelse kan man alltså konstatera att köparen kan bli tvungen att göra en undersökning av bolaget. En annan intressant fråga är hur *omfattande* köparens undersökning måste vara. Köparen är som nämnts förhindrad att åberopa fel som han borde ha märkt vid en undersökning av bolaget. Enligt motiven framgår att vad köparen borde upptäcka skall avgöras med hänsyn till den grad av omsorg som kan krävas av en person i köparens ställning.¹¹³ Omfattningen av en undersökning beror således i hög

---

¹⁰⁹ Prop. s. 1988/89:76 s. 94.

¹¹⁰ Sacklén s. 831.

¹¹¹ Sacklén s. 832.

¹¹² För en utförlig redogörelse om Due -Diligenceförfarandet och därtill hänförlig problematik hänvisas läsaren till kapitel 5.2 nedan.

¹¹³ Prop. 1988/89:76 s. 94.

grad på omständigheterna i det enskilda fallet och påverkas därmed av den individuella köparens sakkunskap. Utgångspunkten torde dock vara att köparen måste gå igenom det material som tillställts honom.

Det är i princip omöjligt att redovisa en generell regel som säger hur omfattande köparens undersökningsplikt skall vara. Vid sidan av köparens sakkunskap kan även säljarens beteende inverka på undersökningspliktens omfattning, exempelvis om han lämnat uppgifter eller garantier. Huruvida felet varit svårt eller lätt att upptäcka samt den tid som köparen fått för att genomföra undersökningen måste också beaktas. Det kan alltså konstateras att omfattning av undersökningsplikten påverkas av flertalet faktorer.

5.1.2 Vad ligger inom köparens risksfär?

De förväntningar som inte kommit till uttryck i parternas avtal samt inte kan anses vara befogade, kan sägas falla inom köparens risksfär. Tidigare i kap 4.1 har redogjorts för vissa områden där säljaren kan sägas stå risken för avvikelser i köpeobjektet. Mot bakgrund av denna redogörelse kan köparens riskområde betecknas som relativt omfattande. Nedan redogörs för vissa specifika omständigheter som allmänt sett har ansetts falla in under köparens risksfär.¹¹⁴

Värderingsantaganden. Det finns flertalet olika sätt att genomföra en värdering av ett företag inför ett förvärv, men generellt så kan köpeskillingen ofta sägas bygga på ett schablonmässigt övervägande. Som vi har sett under kapitel 2.3 ovan så bygger värderingsmetoderna ofta på olika antaganden utifrån såväl vetenskapliga undersökningar och statistik som mer praktiskt orienterade undersökningar, exempelvis i form av marknadstrender och liknande. Vanligtvis kan inte denna kategori av antaganden anses vara befogade förväntningar. En eventuell avvikelse från dessa antaganden hänförs således till köparens risksfär.¹¹⁵

Finansiell information för framtiden. Ett företagsförvärv kommer inte sällan till stånd mot bakgrund av företagets framtida möjligheter och förväntningar. Information om ett företags framtida finansiella ställning kan emellertid inte mätas lika tillfredsställande som ett företags nuläge och historik. Köparen kan därför inte grunda några befogade förväntningar med anledning av bolagets framtida finansiella utveckling. Relevant i detta sammanhang är exempelvis budgetar och prognoser, vilka kan sägas bygga på oklara antaganden om en framtida utvecklingsfas. Budgetar och prognoser måste anses vara förbundna med en viss osäkerhet då de bygger på en kvalificerad bedömning av framtiden och kan således inte anses medföra några befogade förväntningar. Prognoser och budgetar har ofta en stor betydelse för utfallet i många företagsförvärv, varför det sagda kan framkalla konfliktsituationer mellan parterna. Enligt Sevenius kan en avvikelse i förhållande till historisk träffsäkerhet i målbolagets prognoser

---

¹¹⁴ Sevenius 2002, s. 20.

¹¹⁵ Sevenius 2002, s 19 ff.

och budgetar utgöra en möjlighet att bedöma fel i säljarens framåtriktade information. Han menar vidare att en säljare möjligen kan ställas till svars för beräkningar av trender i marknaden baserade på fleråriga historiska data som ligger till grund för framåtriktad finansiell information.¹¹⁶

I den tidigare nämnda skiljedomen från Stockholms Handelskammars Skiljedomsinstitut 1986, bedömdes verkan av en säljares budget och prognoser. Nämnden anförde följande: *”Enligt nämndens uppfattning är det principiellt skillnad mellan resultatrapporter och bokslut, å ena sidan, och prognoser och budget, å andra sidan. Medan prognoser och budget endast är mer eller mindre kvalificerade bedömningar av framtiden och i viss mån också tjänstgör som handlingsprogram, avser resultatrapporter och bokslut förfluten tid och gör anspråk på att redovisa uppnådda resultat.”*¹¹⁷ Utgångspunkten är således att säljaren inte kan påläggas något ansvar då det faktiska utfallet visar sig understiga ett beräknat utfall. Skiljedomstolen menar dock att det sagda i och för sig inte innebär att säljaren därigenom skall anses helt befriad från ansvar beträffande de lämnade uppgifterna. *”Uppenbart är att en säljare, som tillhandahåller prognoser och budgets i samband med en företagsöverlåtelse, inte utan vidare kan svara för i dessa handlingar antagen lönsamhet eller beräknat rörelseresultat. För att ett sådant ansvar skall uppkomma fordras i princip antingen en uttrycklig garanti eller liknande försäkran eller att de sakuppgifter som redovisas i handlingarna inte är korrekta eller att de redovisats på ett vilseledande sätt. Vidare kan en säljare givetvis bli ansvarig om han avsiktligt förleder köparen genom att mot bättre vetande presenterar felaktiga prognoser och budgets.”*

Sammantaget kan man således dra följande slutsats. Säljaren ansvarar för de sakuppgifter som ligger till grund för en budget eller prognoser, men inte för de slutsatser man därav kan dra av uppgifterna avseende framtida händelseförlopp. I avsaknad av garanti innebär detta i praktiken att köparen måste företa en egen undersökning för att försöka fastställa den framtida resultatutvecklingen.

Marknadsposition. Även avvikelser beträffande ett målbolags marknadsposition i relation till marknadsandelar och konkurrenter torde omfattas av köparens risksfär.¹¹⁸ En säljare kan således inte ställas till svars för liknande omständigheter utan en särskilt utformad garanti. Det sagda kan förklaras mot bakgrund av att en tredje part är involverad samt att säljaren knappast kan anses ha fullständig kontroll och insyn över de aktuella omständigheterna.

Synergieffekter. Det torde vara vanligt förekommande att köparen vid sin värdering tar hänsyn till de synergieffekter som denne tror skall uppkomma vid sammanslagning av köparens och målbolagets organisationer. Då dessa

---

¹¹⁶ Sevenius 2002, s. 19 ff.

¹¹⁷ Årsskrift från Stockholms Handelskammars Skiljedomsinstitut, Svensk och internationell skiljedom 1986, s 55.

¹¹⁸ Sevenius 2003, s. 20.

synergieffekter inte enbart beror på målbolagets beskaffenhet utan också i stor utsträckning på förhållanden i förvärvarens organisation, kan det inte vara rimligt att synergieffekter hamnar inom säljarens risksfär.¹¹⁹

5.1.3 Undersökningsplikt efter köpet

I enlighet med 31 § 1 st. köplagen skall köparen efter avlämnandet undersöka köpeobjektet i enlighet med ”god affärssed”. Vid förvärv av ett företags rörelse är det svårt att ställa upp generella normer för vad som avses med god affärssed, detta eftersom varje företag är unikt och inte det andra likt. Vid bedömningen av vad köparen bort upptäcka vid en undersökning, måste hänsyn tas till omständigheterna i det enskilda fallet.¹²⁰ Liksom vid undersökning före förvärvet, jämför 20 § köplagen, kan härvid säljarens uppgifter vid avlämnandet av rörelsen ha betydelse för vad köparen bör sätta fokus på vid mottagandet. Två huvudsakliga frågor gör sig gällande: hur omfattande bör undersökningen vara och inom vilken tid skall densamma utföras?

Omfattningen är i stor grad beroende av förvärvsobjektets specifika egenskaper och förvärvarens individuella förutsättningar. Man torde härvid kunna dra paralleller till vad som anförts beträffande undersökningsplikten före köpet, se ovan under 5.1.1. Som vi har sett i det föregående så kan köparens sakkunskap och säljarens uppgifter i samband med förvärvet komma att påverka omfattningen av undersökningen. Enligt Hultmark så torde en undersökning, vilken motsvarar revisors undersökning i samband med årsbokslut, vara att anse såsom tillräcklig för att förvärvaren skall ha fullgjort sin undersökningsplikt med avseende på bolagets räkenskaper.¹²¹

Kanske är det särskilt påkallat att man vid just företagsförvärv upptäcker och reklamerar ett fel omedelbart, eftersom det många gånger får anses vara mycket problematiskt att häva ett företagsförvärv när verksamhetsförändringar samt diverse omstruktureringar företagits. Vidare kan, enligt 66 § köplagen, en förvärvare gå miste om möjligheten att häva köpet för de fall att förvärvsobjektet inte kan återlämnas i väsentligen samma skick. Har säljaren lämnat garantier kan det även ligga i köparens intresse att så fort som möjligt påtala felet, eftersom säljaren ännu kan förväntas ha ekonomiska möjligheter att täcka garantianspråket.¹²² Således är det mest motiverat att köparen i nära anslutning till förvärvet företar en undersökning av bolaget. Johansson är av den uppfattningen att man som huvudregel kan kräva att en köpare senast i anslutning till det årsbokslut som följer närmast efter köpet skall undersöka bolaget och i förekommande fall även påtala fel. Efter nämnda tidpunkt bör, enligt Johansson, förvärvaren enbart i undantagsfall kunna påtala fel i bolaget. Större krav bör kunna ställas på mer resursstarka och professionella förvärvare.¹²³ I den

---

¹¹⁹ Sevenius, 2002, s. 20.

¹²⁰ Håstad, s. 99

¹²¹ Hultmark, s. 179 ff.

¹²² Karnell, s. 160.

¹²³ Johansson, s. 110

utsträckning som det inte kan krävas att en köpare skall ha upptäckt felet, sätter 32 § 2 st. köplagen och den däri fastställda tvåårsfristen den borte gränsen för när en reklamation senast skall ha skett.

5.1.3.1 *Preskription och reklamation*

När en undersökning har påbörjats efter förvärvet och ett fel upptäckts eller borde ha upptäckts återstår frågan *hur lång tid köparen har på sig att påtala det aktuella felet?* Har parterna inte avtalat något annat så gäller köplagens regelverk om reklamation och preskription. Enligt 32 § 1 st. köplagen får köparen inte åberopa att förvärvsobjektet är felaktigt, om han inte lämnar säljaren ”meddelande om felet inom skälig tid efter det att han bort märka felet”. För avgörandet av skälig tid måste utvärderas när köparen bort uppmärksamma felet. Här kommer 31 § köplagen in. Enligt paragrafens första stycke skall köparen, när varan avlämnats, så snart omständigheterna medger det undersöka den i enlighet med god affärssed. Har förhållandena varit sådana att köparen mer eller mindre direkt efter köpet bort kunna konstatera att förvärvsobjektet avviker från avtalad standard, börjar reklamationsfristen att löpa från denna tidpunkt.¹²⁴ Ett skadat varulager, vilket bör upptäckas direkt vid en inspektion, torde exempelvis kunna resultera i en reklamationsfrist som börjar löpa kort efter förvärvet. Har det förekommit en avvikelse från en för köparen elementär förutsättning för överlåtelsen som helhet, har man i praxis påkallat en förhållandevis kort tidsrymd.¹²⁵

Har köparen inte inom *två år* från tillträdet reklamerat eventuella fel i verksamheten, går rätten att påtala fel förlorad. Detta framgår av 32 § 2 st. köplagen och gäller i de fall inget annat avtalats mellan parterna.¹²⁶ Vid denna tidpunkt preskriberas anspråket alldeles oavsett om förvärvaren bort eller inte bort upptäcka felet. Inte sällan särregleras reklamationsfrist och preskription i parternas avtal. En garanti kan exempelvis göras beroende av att reklamation görs före ett bestämt datum och säljaren kan vidare avsäga sig ansvar för fel som inte åberopats inom avtalad tid.

5.2 ***Företagsbesiktning – ”Due Diligence”***

Begreppet har dykt upp på flertalet ställen i de olika kapitel som hittills har presenterats. Nu skall jag mer ingående redogöra för syftet med detta ”verktyg” samt utreda de rättsliga konsekvenserna som följer därav.

Due Diligence är ursprungligen ett rättsbegrepp från den anglosaxiska rättssfären och betyder ”vederbörlig omsorg”. Due Diligence är en främmande fågel i det svenska rättssystemet, men allt tyder på att förfarandet är här för att stanna. Svea Hovrätt konstaterade i *Seeling mot*

---

¹²⁴ Håstad 2003, s.101.

¹²⁵ I NJA 1993 s. 436 ansåg högsta domstolen att en reklamation företagen fem månader efter tillträdet gjorts för sent.

¹²⁶ För exempel på preskriptionsreglering i avtalet se Bilaga A.

*Segulah*¹²⁷ att innebörden av begreppet inte var bestämt angivet i vare sig doktrin eller praxis. Domstolen ansåg emellertid att det fick ligga i sakens natur att förfarandet utgjorde en slags företagsbesiktning, det vill säga en undersökning av målbolagets väsentliga tillgångar och skulder samt de förhållande som styr företagets avkastningsförmåga vid ett företagsförvärv. Den svenska motsvarigheten för Due Diligence är alltså företagsbesiktning. Eftersom begreppet inte har någon fastställd standard samt att man i praktikersammanhang använder den engelska termen, har även jag valt att göra detta i den fortsatta framställningen. Ett Due Diligence-förfarande genomförs främst vid företagsförvärv och företagssamgåenden, men även vid offentliga erbjudanden om aktieförvärv samt börsintroduktioner. Detta är dock inte en uttömmande uppräknig, utan förfarandet förekommer även i andra sammanhang.¹²⁸

5.2.1 Syftet med due diligence

Syftet med en Due Diligence är att identifiera och kvantifiera de möjligheter och risker som är kopplade till ett förvärv, ett joint venture eller en marknadsnotering. Köparens avsikt är att skapa ett så fullständigt förhandlingsunderlag som möjligt och försöka uppmärksamma eventuella svagheter och brister i målföretaget, som kan medföra prisavdrag eller någon annan form av utfästelse från säljarens sida. Säljarsidans syfte med att låta förvärvaren genomföra en Due Diligence torde primärt vara att minimera antalet utfästelser och garantier i avtalet. Köparen tillåts att ta del av allt som rör företaget istället för att utge diverse garantier. Dock går det knappast att helt och hållet undvika garantier, men en Due Diligence kan således begränsa desamma.¹²⁹

Förfarandet utgör vidare ett underlag för en kommande avtalsskrivning mellan parterna och man sorterar ut garantier och åtaganden som säljaren är villig att göra. Parterna får då möjlighet att planlägga och beräkna sina risker och utgifter redan före kontraktets ingående. Skulle det exempelvis föreligga behov för snabba åtgärder och investeringssatsningar efter förvärvet, så klargörs ofta detta i och med besiktningen. Ofta besitter säljaren ett informationsmässigt övertag gentemot köparen, men i och med en Due Diligence försätts köparen i en bättre förhandlingsposition. En genomsyn av detta slag är självfallet ingen billig historia, men kan inte sällan vara en god investering eftersom upptäckta fel ofta resulterar i en prisreduktion.

Även säljaren är i behov av information om sitt eget företag eftersom besiktningen ger honom möjlighet till garanti- och ansvarsbegränsningar och han uppfyller dessutom sin upplysningsplikt. Således kan resultatet av en Due Diligence direkt påverka parternas beslut om att köpa respektive sälja, säljarens garantier och ansvarsbegränsningar och inte minst den slutgiltiga köpeskillingen. Ett annat viktigt skäl till varför en köpare

---

¹²⁷ Svea HovRätt, Mål nr. T8566-99 s. 15.

¹²⁸ Kersby, s. 143.

¹²⁹ Kersby, s. 144.

genomför en Due Diligence är att köparen enligt lag kan bli skyldig att genomföra en undersökning av förvävsobjektet, se 5.1 ovan.¹³⁰

5.2.2 *Omfattningen och innehållet i en due diligence*

Omfattningen och innehållet i en Due Diligence beror mycket på parternas ambitionsnivå och inte minst på initiativtagarnas finansiella tillgångar. Oavsett storleken eller tidslängden på projektet i fråga, brukar förfarandet delas in i olika faser, dock med viss överlappad effekt.

- I. *Finansiell/ekonomisk Due Diligence* – syftar till att försäkra köparen om att den bild av företaget som ges i dess offentliga redovisningshandlingar är korrekt. Det kan uppkomma analyser av såväl finansiella beslut som skattemässiga aspekter.¹³¹
- II. *Kommersiell/affärsinriktad Due Diligence* – man undersöker och analyserar exempelvis företagets maktpositioner, samarbetspartners, nyckelpersoner och organisationen isig.
- III. *Legal/juridisk Due Diligence* – detta utgör det juridiska ombudets spelplan. Den legala undersökningen innebär en genomgående granskning av de avtal i vilka målbolaget är part. Även olika rättigheter, åtaganden och skyldigheter granskas. Det går inte måla upp några tydliga gränser för vad en Due Diligence omfattar. Men det är viktigt att hela företaget granskas och att fokus ligger på helheten.¹³²

5.2.3 *Due diligence kontra garantier*

Som vi har sett under 5.1 ovan så får inte köparen som fel åberopa sådant som han känt till eller borde ha upptäckt vid en undersökning av bolaget. Under 4.5 har jag utförligt beskrivit hur företagsförvärvet regleras i köpeavtal som ofta innehåller åtskilliga garantier där säljaren försäkrar att målbolaget når upp till viss standard. Ett viktigt syfte med garantier är att skydda köparen genom att fördela riskerna mellan denne och säljaren för ett specifikt område. Det kan således konstateras att funktionerna av en Due Diligence och garantier överlappar varandra. En intressant fråga ur praktisk synvinkel är då om en tillämpning av båda dessa ”riskfördelningsverktyg” innebär ett överflöd? Är det en fråga om antingen eller?

Det framhålls ofta att köparens undersökningsplikt begränsas genom att säljaren utfärdar garantier. En köpare har enligt detta synsätt inga som helst skäl att undersöka specifika egenskaper som säljaren redan genom garantier

---

¹³⁰ Köparens undersökningsplikt kan aktualiseras efter en uttrycklig uppmaning från säljaren att undersöka bolaget ifråga, men plikten kan även inträda av andra anledningar. Detta redogör jag utförligt för nedan under kapitel 5.

¹³¹ Kersby, s. 143.

¹³² Kersby, s. 144.

försäkrat. Synsättet faller tillbaka på 20 § 1st. köplagen., vars innebörd är att köparen såsom fel inte får åberopa förhållanden som han känt till. Denna vetskap kan uppkomma genom en företagen Due Diligence och kan innebära att köparen vid en utebliven undersökning får möjlighet att istället förlita sig på garantikatalogen fullt ut.

Om säljaren ber köparen att undersöka ett förhållande som är garanterat uppkommer en underlig situation som får lösas utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.¹³³ I dessa fall kan vägledning för tolkningen hämtas i den grad av precision som förekommit i de båda uttalandena. Är det i fråga om en vagt formulerad garanti, bör en varsam köpare följa säljarens uppmaning. I litteraturen framhålls nämligen att en allmänt hållen garanti kan sägas neutraliseras av en preciserad uppmaning att undersöka ett visst förhållande.¹³⁴ Är det tvärtom, det vill säga att garantin är precis men uppmaningen är vag, bör köparen istället undersöka målbolaget med undantag för det garanterade området. Således kan säljaren enbart genom en preciserad uppmaning att undersöka förvärvsobjektet åstadkomma en neutralisering av garantins räckvidd.

5.3 Kommentar

För att kunna tillskansa sig underlag till en ändamålsenlig värdering av målbolaget så företas normalt en undersökning av bolaget och dess underliggande verksamhet. Undersökningsplikten utlöses efter en anmaning från säljaren att undersöka eller att köparen själv tar initiativ till att undersöka bolaget. Även ett förslag att företa en Due Diligence torde kunna uppfattas som en allmän uppmaning att undersöka det material som tillställs förvärvaren. Således faller en företagen Due Diligence in under 20 § köplagen.

En Due Diligence inför en företagsöverlåtelse har på senare tid utvecklats till ett komplext förfarande med olika former och syften. Som vi har sett så tillämpas den i olika former: miljömässig, rättslig, finansiell, skattemässig, IT och så vidare. Med anledning av en utveckling som går mot utökad komplexitet och större risker, samt av olika konsultbyråers etablering av specialistkunskap inom dessa områden, har förfarandet fått en allt bredare och viktigare plats i förvärvsprocessen. Samtidigt som begreppet förankrats väl i näringslivet, så kan man knappast tala om ett standardiserat förfarande, även om olika konsulter arbetar på likartat sätt. En etablering av Due Diligence indikerar att förvärvsprocesserna i Sverige blivit mer formella och enhetliga.¹³⁵ Detta vittnar om tydliga influenser från den anglosaxiska rättstraditionen. Följden kan bli att de köprättsliga reglerna som styr företagsbesiktningens betydelse, kan komma att påverkas. Vidare kan det resultera i en allt tydligare plikt för köparen att undersöka målbolaget.

---

¹³³ Sevenius 2003, s. 18.

¹³⁴ Johansson, s. 97.

¹³⁵ Pettersson/Sevenius, s. 34.

Exempelvis har det tidigare skett en motsvarande utveckling inom fastighetsrättens område.

Som vi har sett så påverkas parternas respektive risksfärer av mängden olika faktorer (garantier, upplysningar, friskrivningar, undersökning m.m.). Köplagen lägger i detta avseende grunden för felbedömningen och lagens dispositiva karaktär innebär att parterna kan fördela sina respektive risker med utgångspunkt i det ingångna avtalet. De mest effektiva instrumenten i syfte att reglera parternas risksfärer är olika typer av garantier samt genomförandet av en företagsbesiktning. En säljares risksfär omfattar avvikelser från utfästelser i form av garantier eller annan information angående målbolagets egenskaper. Dessa utfästelser utgör uttryck för vad köparen med fog har att förutsätta. Inom köparens risksfär faller de egenskaper hos målbolaget som köparen har en vetskap om, oavsett om informationen ifråga utgör en uttryckligt reglerad del i det mellan parterna ingångna avtalet. Den insikt om egenskaper i målbolaget som köparen kan tänkas fått i samband med en företagen Due Diligence, kan vidare innebära en förskjutning av risker, som ursprungligen legat inom säljarens risksfär, till köparen. En varning bör således riktas till köpare som på eget initiativ företar underökning inom områden som tydligt garanterats av säljaren.¹³⁶

I likhet med vad Sevenius anför, så bör emellertid inte relationen mellan garantier och Due Diligence uppfattas som en fråga om antingen eller. Rent praktiskt så konkurrerar inte de båda förfarandena med varandra, utan de utgör snarare varandras komplement vid den riskfördelningen som sker i och med ett företagsförvärv. En Due Diligence företas innan parterna slutit ett avtal och syftar bland annat till att identifiera samt kvantifiera risker. Vidare för den fram frågor som särskilt behöver avtalsregleras och inte sällan framkommer omständigheter som påverkar köpeskillingen. Garantikatalogen är å andra sidan ett reaktivt sätt att försöka fördela risk.

Man utgår ifrån vad som framkommit vid företagsbesiktningen och fördelar sedan riskerna efter vad som framkommit och inte framkommit vid besiktningen av bolaget. På så vis skapar garantikatalogen ett förutsägbart rättsförhållande mellan parterna.

Sammantaget är det förnuftigt, mot bakgrund av de risker som ett företagsförvärv faktiskt är förbundet med, att i valet mellan Due Diligence och garantier snarare använda dem båda än att välja antingen eller.

---

¹³⁶ Jämför Sevenius 2003, s.20.

6 Sammanfattande slutsatser

Denna studie har syftat till att redogöra för respektive parts risksfär inför ett företagsförvärv. Vi har kunnat se hur säljarens upplysningar, garantier och friskrivningar å ena sidan och köparens undersökning av bolaget å andra sidan på olika sätt påverkar respektive parts risk. Vi har också fått en analys av olika ståndpunkter med anledning av vilken lag som skall anses tillämplig vid aktieöverlåtelser. Härvid har framgått att det är en kontroversiell fråga huruvida köplagens felregler verkligen är lämpade vid förvärv av mindre aktieposter där säljaren ofta har begränsad kunskap om bolagets inre angelägenheter. Principen i 9 § skuldebrevslagen har nämnts som ett mer motiverat alternativ ur ett felperspektiv vid mindre förvärv. Enligt bestämmelsen svarar en säljare endast för skuldebrevets giltighet, det vill säga att det existerar och kan göras gällande mot gäldenären, men inte dess vederhäftighet, det vill säga betalningsförmågan. Min slutsats är att man vid förvärv av kontrollposter i såväl doktrin som praxis är överens om att köplagen bör tillämpas. Meningsskiljaktigheter uppstår främst i fråga om mindre förvärv, i uppsatsen kallade icke-förhandlade förvärv. Enligt min uppfattning verkar man dock i doktrinen vara överens om ett mildare felansvar för säljaren i dessa fall, meningsskiljaktigheterna berör främst frågan *hur* ett mildare ansvar skall motiveras i dessa situationer.

Eftersom köplagen utgör ett dispositivt regelverk, kan parterna således frångå bestämmelserna i avtalet. Det är väldigt vanligt att man avtalar bort köplagens tillämplighet vid företagsöverlåtelser och frågan om tillämplig lag kan många gånger betraktas som en teoretisk fråga, vilken måhända inte har så stor praktisk betydelse. Detta får nog betecknas som en sanning med modifikation, då köplagen ofta ligger till grund för utformandet av avtalet och även kan få en kompletterande funktion vid eventuella oklarheter. Jag har exempelvis under kapitlet om ansvarbegränsningar visat att köplagen vid generellt utformade integrationsklausuler kan komma att tillämpas som utfyllnad. Det är därför viktigt med konkreta avtalsbestämmelser där parternas avsikter tydligt framgår.

En av kärnpunkterna i framställningen har varit att redogöra för köparens åligganden. Det kan härvid konstateras att en Due Diligence torde falla in under 20 § köplagen och således utgör en möjlighet för förvärvaren att uppfylla sin undersökningsplikt. En företagen undersökning medför som vi sett viktiga begränsningar i säljarens felansvar, eftersom förvärvaren inte kan göra gällande avvikelser som han känt till eller bort upptäckt vid en sådan undersökning. En Due Diligence utgör ofta en omfattande underökning av målbolaget, vilket torde innebära att köparen samtidigt bort upptäcka mer. I praktiken leder detta till ett mer omfattande köparansvar och möjligheterna att påkalla fel för köparen begränsas. En diskussion har också förts beträffande olika garantiers förhållande till en företagen undersökning av målbolaget. Båda instrumenten utgör som vi sett viktiga riskfördelningsåtgärder för parterna, där säljaren å sin sida svarar för det han särskilt åtagit sig i form av garantier och köparen å sin sida för det han har

vetskap om eller bort upptäcka vid en företagen undersökning av målbolaget. Sevenius har i detta sammanhang diskuterat huruvida man bör betrakta garantier och Due Diligence som en fråga om antingen eller? Eller om de båda snarare utgör varandras komplement? Slutsatsen, som synes var vettig, är att Due Diligenceundersökningen bör uppfattas som ett system för att identifiera risker, vilka bör tjäna som utgångspunkt vid den slutliga fördelningen av risk i parternas överlåtelseavtal, exempelvis genom garantikataloger. På så vis kompletterar åtgärderna varandra snarare än utesluter varandras tillämplighet.

En märklig situation kan som vi sett uppstå i de fall förvärvaren företar en undersökning på områden som samtidigt garanterats av säljaren. Enligt såväl Sevenius som Johansson kan inte en preciserad garantiutfästelse neutraliseras av en undersökning av densamma. Mer generellt angivna och vagt garanterade områden bör köparen enligt detta synsätt vara försiktig med att undersöka eftersom en eventuell möjlighet att påtala fel därmed kan komma att konsumeras.

Bilaga A

Ett exempel på aktieöverlåtelseavtal

Följande avtal har denna dag träffats mellan säljare och köpare.

- 1. Bakgrund**
  - 1.1 Säljaren är ägare till samtliga aktier i Målbolaget. Målbolaget har ett aktiekapital om 200 000 kronor, fördelat på 2 000 aktier, där varje aktie har ett nominellt värde om 200 kronor. Målbolaget är moderbolag i en koncern som framgår av bilaga 1 (nedan kallad "Koncernen"). Övriga bolag i Koncernen kallas nedan "Dotterbolagen".
  - 1.2 Föremålet för Målbolagets verksamhet är att bedriva rådgivning avseende finansiella tjänster samt därmed förenlig verksamhet.
  - 1.3 Köparen har uttryckt önskemål att förvärva etthundra (100) procent av aktierna i Målbolaget och Säljaren har uttryckt önskemål att sälja etthundra (100) procent av aktierna i Målbolaget till köparen. (Nedan kallat "Aktierna").
- 2. Överlåtelse av Aktierna**
  - 2.1 Säljaren överlåter härigenom denna dag ("Avtalsdagen") Aktierna till Köparen på i detta avtal intagna villkor.
  - 2.2 Aktiebrevet för Aktierna, med eventuella talonger och kuponger, behörigen transporterade in blanco skall av Säljaren, överlämnas till Köparen på den i punkt 3 nedan angivna Tillträdesdagen.
- 3. Tillträdesdag**
  - 3.1 Aktierna skall tillträdas den xxxxxxx (Tillträdesdagen).
- 4. Köpeskilling för aktierna**
  - 4.1 Köparen skall i vederlag erlægga en fast köpeskilling enligt punkt 5 nedan.
- 5. Köpeskilling**
  - 5.1 Köpeskillingen uppgår till tvåmiljonerfemhundratusen (2 500 000) kronor att erlægga kontant Tillträdesdagen genom insättning på Säljarens konto i Cash-Banken med kontonummer xxxx-xxxxxxxx.

- 6. Åtgärder på Tillträdesdagen**
- 6.1 På tillträdesdagen skall hållas en extern bolagsstämma i Målbolaget för utseende av nya styrelseledamöter och revisorer.
- 6.2 Säljaren ansvarar för att nuvarande styrelseledamöter och revisorer ställer sina platser till förfogande utan andra krav på ersättning från Målbolaget än sedvanliga kostnader för revisionsarbete och att dessa styrelseledamöter ej utnyttjar sin formella behörighet att, intill dess nya styrelseledamöter registrerats, företräda Målbolaget.
- 7. Perioden mellan Avtals- och Tillträdesdagen**
- 7.1 Säljaren skall under perioden mellan Avtalsdagen och Tillträdesdagen tillse att Målbolagets verksamhet bedrivs enligt tidigare tillämpade affärsprinciper och att Målbolagets ledning i alla för Målbolagets väsentliga frågor rådgör med Köparens representant. Köparen skall ha rätt till full insyn i Målbolaget.
- 8. Underlag för köpet**
- 8.1 Till grund för köparens förvärv av aktierna har legat bland annat följande handlingar avseende Målbolaget och dess verksamhet.
- 8.2 Reviderad årsredovisning för räkenskapsåret 2004 ("Årsredovisning") (Bilaga 2)
- 8.3 Bolagsordning och registreringsbevis för Målbolaget (Bilaga 3 och 4).
- 8.4 Förteckning över anställd personal i Målbolaget med angivande av löner samt andra förmåner och semesterlöneskulder per Avtalsdagen (Bilaga 5).
- 8.5 Förteckning över för Målbolaget bindande långsiktiga avtal (Bilaga 6).
- 8.6 Förteckning över Målbolagets försäkringar (Bilaga 7).
- 8.7 Säljaren garanterar att av Säljaren och Målbolaget lämnad information i alla delar är korrekt och att de handlingar och uppgifter som omnämns ovan i denna bestämmelse innehåller all för Köparen väsentlig information om Målbolaget och dess verksamhet och således ger en fullständig och korrekt bild av Målbolagets förhållanden.

9. Säljarens garantier

9.1 Säljaren garanterar per Avtalsdagen att och per Tillträdesdagen där inte annat särskilt anges. Nedanstående garantier omfattar även Dotterbolagen.

Målbolagets ekonomiska ställning m.m.

9.2 att Målbolaget äger samtliga aktier i Dotterbolagen.

9.3 att Säljaren innehar Aktierna med full äganderätt, att aktierna inte belastas av panträtt, optionsrätt eller andra belastningar och att ingen annan inskränkning föreligger vad avser Säljarens rätt att överlåta aktierna;

9.4 att målbolaget inte har fattat något beslut om utgivande av nya aktier (inkluderande nya aktier utgivna i anledning av så kallad split), konvertibla skuldebrev, skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning eller vinstandelsbevis;

9.5 att Målbolagets redovisning och för köparen presenterad Årsredovisning för Målbolaget och Koncernen överensstämmer med lag och god redovisningssed och ger en riktig bild av Målbolagets och Koncernens ställning och resultat per den ..... ;

9.6 att Målbolaget inte hade andra skulder eller förpliktelser än de som framgår av Årsredovisningen samt att Måbolaget per Tillträdesdagen inte har någon skuld till Säljaren eller annat bolag som säljaren kontrollerar;

9.7 att föreliggande kundfordringar i Målbolaget bedöms säkra och kommer att inflyta med angivet belopp senast trettio 30 dagar efter respektive förfallodagar;

9.8 att, såvitt Säljaren känner till, inga omständigheter föreligger som kan inverka på Målbolagets värde samt att Säljaren inte heller äger kännedom om att överlåtelsen av Aktierna i sig skulle kunna medföra förlust för målbolaget av affärer eller kunder;

Målbolagets personal m.m.

9.9 att samtliga anställda i Målbolaget per Avtalsdagen har upptagits i förteckning, Bilaga 5, och att dessa inte har bättre löne-, pensions- eller andra anställningsförmåner än vad som framgår av förteckningen;

9.10 att pensionsskuld inte åvilar Målbolaget utöver vad som täcks av gjorda reserveringar eller av försäkringar;

- 9.11 *att* Målbolagets verksamhet har bedrivits i överensstämmelse med gällande lagar, föreskrifter och tillståndsvillkor;
- Målbolagets tillgångar m.m.*
- 9.12 *att* Målbolaget innehar samtliga tillgångar som erfordras för dess verksamhet med full och oinskränkt äganderätt och dispositionsrätt och *att* sådan egendom inte belastas med panträtt eller annan tillkommande rätt;
- 9.13 *att* målbolaget inte underlåtit att underhålla och reparera sina tillgångar och *att* för Målbolagets verksamhet väsentliga tillgångar, oavsett om dessa ägs av Målbolaget eller inte, är i fullt funktionsdugligt skick;
- Immateriella rättigheter m.m.*
- 9.14 *att* Målbolaget inte har vidtagit åtgärder som kan betraktas som intrång i annans upphovsrätt, rätt till firma, varumärke eller domännamn eller annan immateriell rättighet, och *att* Målbolaget inte har mottagit anmärkningar eller påstötningar innehållande påståenden om sådant intrång;
- Målbolagets avtal och förbindelser m.m.*
- 9.15 *att* Målbolaget inte är bundet av andra långsiktiga avtal eller förbindelser än de som upptagits i förteckning, Bilaga 6, *att* dessa avtal och förbindelser i alla delar är giltiga och fullständigt och riktigt avspeglar Målbolagets rättigheter och förpliktelser samt *att* Målbolaget och respektive medkontrahent fullgjort och intill Tillträdesdagen kommer att fullgöra sina förpliktelser enligt dessa avtal och förbindelser;
- 9.16 *att* Målbolaget inte är bundet av något avtal eller någon förbindelse som är främmande för Målbolagets verksamhet eller som ingåtts på annat än för branschen sedvanliga och marknadsmässiga villkor;
- Målbolagets verksamhet*
- 9.17 *att* målbolaget har erforderliga tillstånd från myndigheter för verksamhetens bedrivande och *att* målbolaget iakttagit de lagar och bestämmelser som gäller för verksamhetens bedrivande;
- 9.18 *att* Målbolaget inte i något avseende står i strid med tredje mans rättigheter enligt lag eller avtal, samt *att* det inte heller i övrigt, föreligger någon omständighet eller kan befaras uppkomma någon omständighet, som innebär eller kan komma att innebära begränsningar i Målbolagets verksamhet;
- 9.19 *att* målbolaget inte är inblandat i rättegång, skiljeförfarande eller annan tvist, som kan medföra kostnad, och *att* tvist inte

heller framledes kommer att uppstå på grund av omständighet hänförlig till tiden före Tillträdesdagen;

Målbolagets skatter och avgifter m.m.

9.20 att i Årsredovisningen har skett erforderliga avsättningar för skatter, avgifter och andra pålagor och att Målbolaget därmed löpande har fullgjort och intill Tillträdesdagen kommer att fullgöra betalningar avseende skatter, avgifter och andra pålagor på föreskrivet sätt;

9.21 att målbolaget inte är eller kommer att bli föremål för eftertaxering, skattetillägg eller andra liknande åtgärder med avseende på verksamheten fram till Tillträdesdagen;

Garantiavsättningar

9.22 att Målbolaget för produkter, som levererats eller kommer att levereras före Tillträdesdagen, eller som enligt per Tillträdesdagen hos Målbolaget ineliggande orderstock eller utestående offerter skall levereras därefter, icke iklätt sig annat än för branschen normala garantier;

Försäkringar

9.23 att samtliga Målbolagets tillgångar är på betryggande sätt försäkrade mot brand och annan skada, att målbolaget har för branschen sedanvanliga ansvarförsäkringar och produktansvarförsäkringar, att Målbolaget har för branschen sedvanlig avbrotts försäkring;

10. Brist i garanti

10.1 Har säljaren i detta Avtal eller dessa bilagor garanterat ett visst förhållande skall, om Säljaren brister i sådan garanti, Köparen kompenseras med en krona för varje krona som brister, dock att Köparen endast äger rätt att kräva ersättning för enskilda brister som uppstår till minst etthundratusen (100 000) kronor och som sammanlagt överstiger en miljon (1 000 000) kronor.

10.2 Ränta på bristbeloppet skall utgå efter en räntesats som med fyra (4) procentenheter överstiger det vid var tid gällande officiella diskontot från Tillträdesdagen till dess betalning erlagts genom kvittning mot skuld på Köpeskilling eller eljest.

11. Andra påföljder vid kontraktsbrott

11.1 Istället för att begära nedsättning av Köpeskillingen äger Köparen vid Säljarens väsentliga kontraktsbrott häva köpet, varvid Köparen mot återlämnande av de förvärvade aktierna äger återfå erlagd Köpeskilling jämte ränta efter en räntesats som med fyra (4) procentenheter överstiger vid var tid gällande officiellt diskonto från tidpunkten för köpeskillingens erläggande till dess återbetalning sker.

- 11.2 Oavsett vilka andra påföljder Köparen äger göra gällande är Köparen alltid berättigad till skadestånd i anledning av Säljarens kontraktsbrott.
- 12. Reklamation och preskription**
- 12.1 Oavsett vid vilken tidpunkt Köparen fått kännedom om brist i garanti eller annat Säljarens kontraktsbrott äger köparen göra påföljd i anledning av kontraktsbrott gällande senast xxxxx Beträffade påföljd i anledning av garanti avseende skatter, avgifter och andra pålagor skall köparen var bibehållen vid sin rätt intill dess sex månader förflutit efter det att sådan skatt, avgift eller pålaga slutligt fastställts.
- 13 Konkurrens**
- 13.1 Säljaren förbinder sig att under en period av tre (3) år efter Avtalsdagen inte, vare sig direkt eller indirekt, bedriva eller på annat sätt främja verksamhet som konkurrerar med Målbolaget eller dess Dotterbolag nuvarande eller planerade verksamhet såsom att främja skall anses bl.a. att äga eller kontrollera mer än fem (5) procent av aktierna i ett bolag med konkurrerande verksamhet.
- 13.2 Om säljaren handlar i strid med bestämmelsen i 13.1 ovan skall denne till Köparen såsom vite utge ett belopp motsvarande femtio (50) procent av Köpeskillingen. Köparen är oförhindrad att vidta varje annan lämplig åtgärd eller fordra ytterligare ersättning om skadan visar sig vara större än det angivna vitet.
- 14 Sekretess**
- 14.1 Säljaren förbinder sig att inte för utomstående yppa konfidentiell information rörande Målbolaget och dess verksamhet. Säljaren skall tillse att anställda, konsulter och styrelseledamöter hos Säljaren iakttar ovanstående sekretessbestämmelse.
- 14.2 Om Säljaren handlar i strid med bestämmelsen i punkt 14.1 ovan skall denne vid anfordran till Köparen utge ett vite om 50 000 kronor i varje enskilt fall. Köparen är oförhindrad att vidta annan lämplig åtgärd eller att fordra ytterligare ersättning om skadan visar sig vara större än det angivna vitet.
- 15 Ändringar**
- 15.1 Ändringar av och tillägg till detta avtal skall för att vara bindande skriftligen avfattat och undertecknat av parterna.
- 16 Fullständig reglering**

16.1 Avtalet med dess bilagor utgör parternas fullständiga reglering av alla frågor som detta avtal berör. Alla skriftliga eller muntliga åtaganden och utfästelser som föregått avtalet ersätts med innehållet i detta Avtal med bilagor.

17 Skiljedom

17.1 Tvist i anledning av detta avtal skall slutligt avgöras genom skiljedom enligt reglerna för Stockholms Handelkammarens Skiljedomsinstitut.

17.2 Skiljeförfarandet skall äga rum i Stockholm.

Av detta avtal har två (2) originalexemplar upprättats och utväxlats mellan parterna.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Prop. 1988/89:76

Ny köplag

Litteratur

Arvidsson, Thorulf/
Treffner, Jan

Advokaten, 1997:3, s. 22-23.
[cit. Arvidsson/Treffner]

Engström, Stefan

Företagsbedömning del 1
10:e upplagan, Mentor AB, Tyresö
1996. [cit. Engström]

Gorton, Lars (red)

*Due Diligence – Garantier och
undersökning vid olika avtalstyper*
Studentlitteratur, Lund, 2002.
[cit. Gorton]

Hellner Jan/Ramberg Jan

Speciell avtalsrätt I – Köprätt,
2:a upplagan, Juristförlaget,
Stockholm, 1991.
[cit. Hellner-Ramberg]

Hultmark, Christina

Kontraktsbrott vid köp av aktie
Juristförlaget, Stockholm, 1992.
[cit. Hultmark]

Hultmark, Christina

*Upplyningsplikt vid ingående av
avtal*
Juristförlaget, Stockholm, 1993.
[cit. Hultmark Upplyningsplikt]

Håstad, Torgny

Den nya köprätten
5:e omarbetade upplagan,
Iustus förlag, Uppsala 2003.
[cit. Håstad 2003]

Håstad, Torgny

Säljarens upplyningsplikt
JT 1992/93 s 607
[cit. Håstad 1992]

Johansson, Anders

*Undersökningsplikt vid
aktiebolagsförvärv*
SvJT 1990, s 81
[cit. Johansson]

- Karnell, Gunnar *Om värdefel av rörelsedrivande aktiebolag*
Festskrift till Knut Rodhe, Pa Norstedts & Söners förlag, Stockholm, 1976.
[cit. Karnell]
- Kersby, Sara *Due Diligence – Särskilt om advokats ansvar vid dess genomförande*
JT 1997/98, s 143
[cit. Kersby]
- Kihlman, Jon *Fel – Särskilt vid köp av lös och fast egendom*
Norstedts juridik, Stockholm, 1999.
[cit. Kihlman]
- Knabe, Anders *Företagsöverlåtelser – en probleminventering*
Juristförlaget, Stockholm, 1989.
[cit. Knabe]
- Lundmark, Thorsten *Friskrivningsklausuler - Giltighet och räckvidd, särskilt om friskrivning i kommersiella avtal om lös egendom.*
Iustus, Uppsala, 1996.
[cit. Lundmark]
- Martinsson, Claes *Säljarens upplysningsplikt – en fråga om att gå över ån efter vatten?*
JT 1992/93, nr 3, s 436.
[cit. Martinsson]
- Mellqvist, Mikael
Persson, Ingemar *Fordran & Skuld*
Iustus förlag, Uppsala, 2001.
[cit. Mellqvist-Persson]
- Pettersson, Christina
Sevenius Robert *Due Diligence en allt viktigare process –men inte någon fastställd Standard.*
Balans, nr 10, 2000.
[cit. Pettersson-Sevenius]

- Ramberg, Jan/
Ramberg Christina   *Allmän avtalsrätt,*
6:e upplagan, Norstedts, 2002.
[Ramberg, Jan/Ramberg, Christina]
- Sacklén, Mats   *Om felansvaret vid aktieköp*
SvJT 1993, s 812.
[cit. Sacklén]
- Sandström, Torsten   *Svensk Aktiebolagsrätt*
Norstedts, 2005.
[Sandström]
- Sevenius, Robert   *Är det rätt att göra Due Diligence?*
Balans nr 5, 2002.
[cit. Sevenius 2002]
- Sevenius, Robert   *Due Diligence eller garantier – en*
fråga om antingen eller?
Balans, nr 2, 2003.
[cit. Sevenius 2003]
- Sevenius, Robert   *Företagsförvärv - en introduktion*
Studentlitteratur, Lund, 2003.
[cit. Sevenius Företagsförvärv]
- Sjöman, Erik   *Integrationsklausuler och dispositiv*
rätt, Juridisk Tidskrift 2002-03 s.
935.
[cit. Sjöman]
- Åhman, Ola   *Betydelseprövningen vid*
företagsöverlåtelser
SvJT 1990, s 479
[cit. Åhman]

Rättsfallsförteckning

NJA

NJA 1961 s. 330

NJA 1974 A 4

NJA 1976 s.341

NJA 1983 s. 808

Hovrättsavgöranden

RH 1999:138

Svea Hovrätt, mål nr T 8566-99.

Skiljedom

Skiljedom från 2002 kommenterad av Erik Sjöman i JT 2002/03 s. 937 ff.

Stockholms handelskammares skiljedomsinstitut, Årsskrift 1986, s 47.